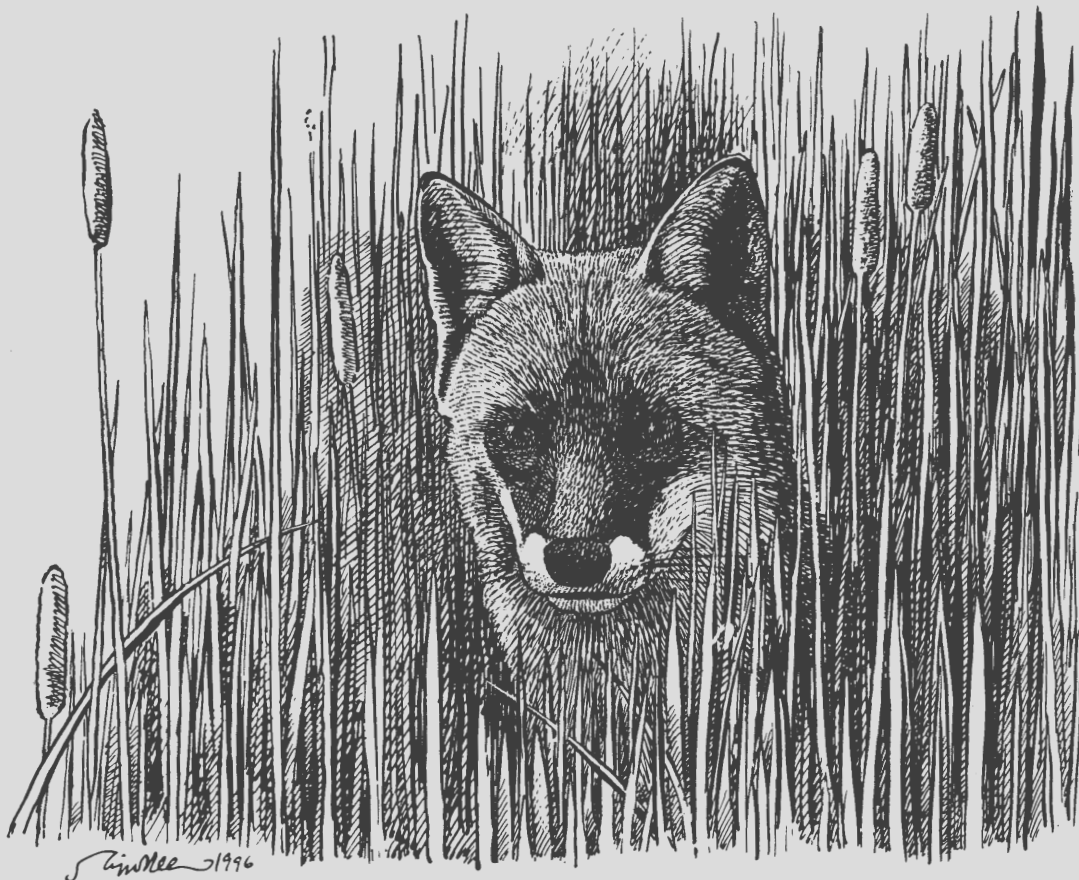

VÅRE ROVDYR

årgang 10

3.96

issn 0801-4728

VÅRE ROVDYR

Postboks 17 - 2420 Trysil

Tidsskriftet VÅRE ROVDYR er medlemsorgan for foreningen VÅRE ROVDYR, og utkommer fire ganger i året.

Ansvarlig utgiver/redaksjon:
Foreningens styre.

Medlemskontingent / Abonnement Minimum kr. 100,-
Junior medlem (under 18 år) kr. 50,-
Postgiro 0806 4429494 Bankgiro 1800.20.97644.

INNHold

Leder	93
Direktoratets nye rovviltheft	95
NINA fakta - Bjørnen i Norge direkte truet	103
Kynisk sauehold	105
Når bjørnen setter spor	107
Ulv i Romerikssåsen	120
Historien om et selfangstårstall	123
Vil fjellreven forsvinne fra den norske fjellheimen?	130
Spørretimen Stortinget 1996-06-05	132
Gaupa, elsket og hatet	134
Brev - Kvotekjakt på gaupe i Akershus	137
Avsklipp (Skadebjørn skal skytes raskere)	139
Avsklipp fra 1947	141
Pressemelding	142
Miljøverndepartementet - Anke over avslag på søknad om fjerning av radiomerket bjørn	144
Miljøverndepartementet - Pressemelding	146
Styret	148

FORENINGEN VÅRE ROVDYR

arbeider for å spre fakta om rovpattedyr og rovfugler, og for at disse artene skal leve i livskraftige bestander og forvaltes etter norsk lov og internasjonale avtaler.

Forside: Viggo Ree.

Baksidefoto: Paul Granberg.

Trykk:
Gausdal Trykkeri.

Utgitt med støtte fra
Verdens Naturfond.

Rovdyr og politikk

Det nye programforslaget til Arbeiderpartiet omhandler blant annet litt om den fremtidige forvaltningen av store rovdyr. Formuleringene er uklare og nevner ikke målsettingen om levedyktige bestander innenfor landets grenser slik norsk lovverk og internasjonale avtaler forutsetter.

Sekretariatet for Bernkonvensjonen, som er den viktigste avtalen for artsvern, har i juni i år klargjort overfor norske myndigheter i utvetydige ordelag at avtalen gjelder bevaring av levedyktige bestander innenfor hvert lands grenser.

For å få presisert Arbeiderpartiets politikk på dette området, henvendte FVR seg til partiet og fikk som svar at programforslagets tekst bygger på Bernkonvensjonen samtidig som man understreket at målet om levedyktige bestander gjelder innenfor vårt lands grenser.

Så kom APs ungdomsorganisasjon på banen i Dagbladets spalter og nærmest fordømte moderorganisasjonen for en utryddelsespolitikk overfor store rovdyr. Partiets generalsekretær svarte deretter at dette slett ikke var tilfelle. Problemet for FVR og de store rovdyrene er imidlertid at generalsekretæren var like ullen som programforslaget.

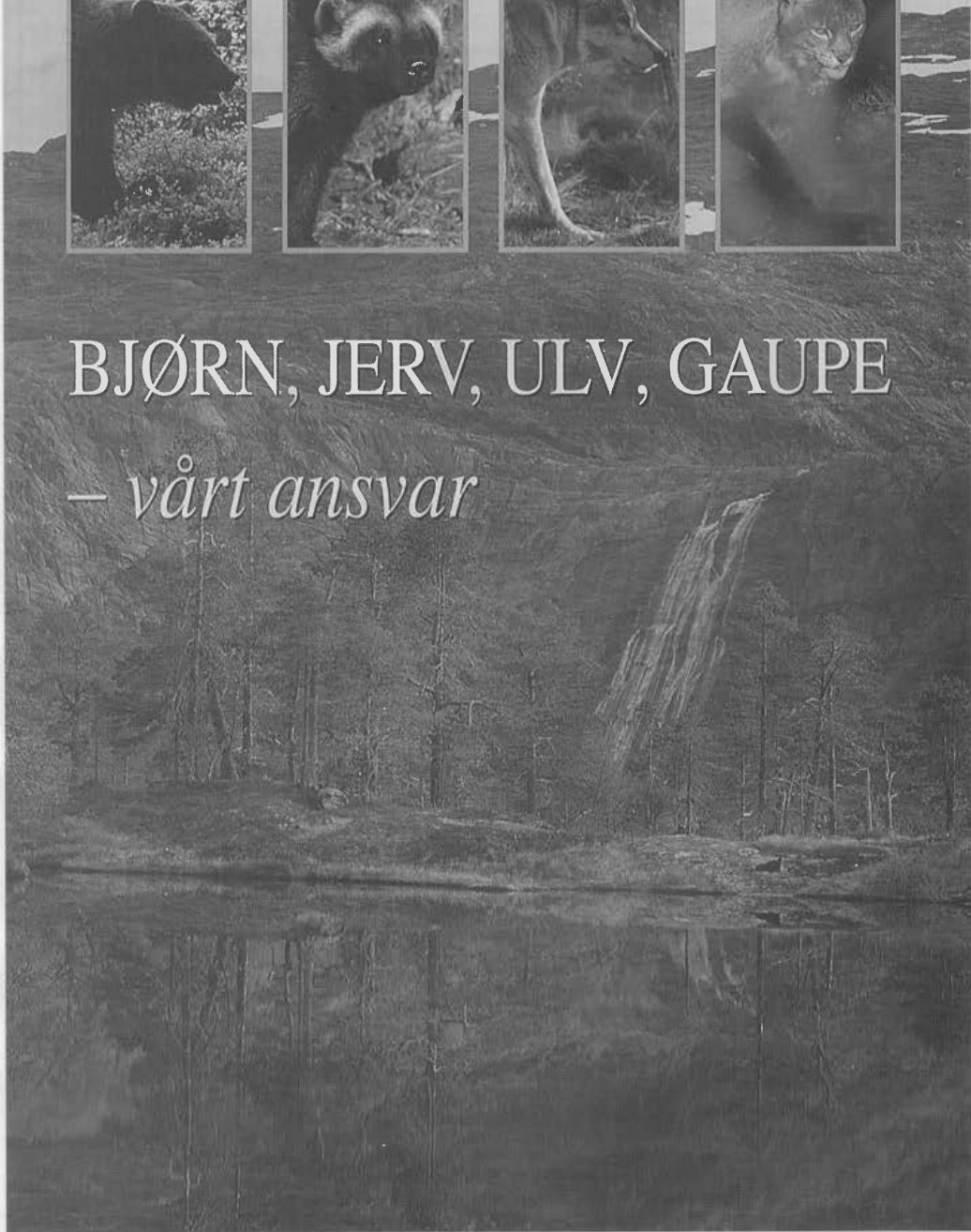
Og da vet vi sannelig fortsatt ikke om vi skal være kritiske eller applauderende til APs rovdyrpolitikk.

Morten Bilet

BJØRN, JERV, ULV, GAUPE

— *vårt ansvar*

Fargerik rovdyrbrosjyre full av feil og slurv

DIREKTORATETS NYE ROVVILTHEFTE ANMELDT AV VIGGO REE

I 1988 offentliggjorde Direktoratet for naturforvaltning (DN) sin første rovdyrbrosjyre. Den het *De store rovdyrene - en utfordring - et ansvar*, og var en 16 siders fargerik trykksak med et opplag på hele 50.000 eksemplarer. Teksten var et godt stykke fagarbeid om våre store rovviltarters biologi. Med kortfattet og presis informasjon - i første rekke knyttet til rovdyrenes naturlige oppførsel - representerte 1988-brosjyren en særdeles viktig formidling av kunnskap ut til allmennheten. Dette skyldtes ikke minst all den turbulens og forvirring som hadde eksistert i tiden forut - med bl.a. Rapport 30-skandalen, Ivar Mysteruds "angiver"-brev til den sovjetiske ambassaden og et DN preget av inkompetanse og personer som ivaretok landbruksinteressene. De som fulgte med på den tiden (jfr. *Våre Rovdyr* nr. 1-88) vil huske at Miljøverndepartementet påla DN å utarbeide denne rovdyrbrosjyren - i samarbeid med naturvernorganisasjonene - og at saken til og med ble tatt opp i Stortinget!

Mye har funnet sted siden de kaotiske tilstandene på slutten av 1980-tallet. Og heldigvis har det skjedd mye positivt - også i DN. Gjennom lang tid var 1988-brosjyren det viktigste informasjonsmaterialet om store rovdyr fra forvaltningsmyndighetene ut til publikum. Men etter hvert var det slutt på opplaget av den populære trykksaken. Behovet for ny og ajourført rovviltinformasjon var påtakelig, noe ikke minst Foreningen Våre Rovdyr fikk erfare. Derfor tok foreningens styre initiativ til utarbeidelse av en ny brosjyre. Dette hadde i høy grad også sammenheng med miljøvernministerens anrop i mediene om at naturvernorganisasjonene var for passive, og at han nærmest var alene om å kjempe for rovdyrene i vårt land! Foreningens tilbud og søknad til departementet om tilskudd til dette prosjektet resulterte beklageligvis - og til manges overraskelse - i negativt svar. Dessto større var gleden da det sist sommer kom melding om at en ny DN-brosjyre om store rovdyr plutselig hadde dukket opp.

Nok en fargeglad rovvilttrykksak

Den nye brosjyren - *Bjørn, jerv, ulv, gaupe - vårt ansvar* - er også på 16 sider, men med et større format enn 1988-utgaven er det naturlig nok plass til mer tekst og illustrasjonsmateriale. Ved første øyekast er det det sistnevnte man først og fremst legger merke til, for brosjyren er fyldig forsynt med fargerike fotografier, kart og grafiske figurer. Med dagens mange bugnende naturfotoarkiv, og ikke minst all avansert datateknikk, er det for tiden ikke noe problem å få produsert snertne og tiltalende trykksaker i alle regnbuens farger. Den delen av et slikt prosjekt som krever mest er å sørge for at alt tilgjengelig materiale blir sammenfattet og presentert på en profesjonell, informativ og faglig forsvarlig måte. Siden foreningens styre hadde bedt undertegnede om å

anmelde trykksaken i *Våre Rovdyr*, var det naturlig å gå nærmere igjennom både tekst og bilder. I den forbindelse sendt jeg den 16.8.1996 et brev til DN der jeg ba om enkelte tilleggsopplysninger om brosjyren.

Når en ny trykksak ser dagens lys er det innledningsvis naturlig å sammenligne med det som har blitt presentert tidligere. Den ledsagende pressemelding eller informasjonsbrev fra DN datert 13.8.1996 har overskriften "Endelig en brosjyre om norske rovdyr". Her får man inntrykk av at dette er første gang et slikt hefte blir offentliggjort fra etatens side, for ingenting er nevnt om tidligere arbeid. Men det får nå så være. Det som er naturlig ved en slik oppfølging er at det nye produkt skal være enda bedre og mer up-to-date enn det foregående. Med tanke på alt nytt av kunnskap og materiale om våre store rovdyrtarter som har kommet til siden 1988 burde et slik arbeid representere en enkel og inspirerende oppgave.

Dyreparkfotografier framfor bilder av ville rovdyr

Under innsamlingen av fotografisk materiale til 1988-brosjyren ble det lagt vekt på å finne fram til gode bilder av frittlevende rovdyr i norsk og nordisk natur. På daværende tidspunkt var ikke det noen enkel oppgave, men grundig arbeid og gode kontakter i ulike miljøer førte til at dette lot seg gjennomføre. Disse anliggender ble da også tydelig presisert i teksten. Nå er det ikke noe problem om man må ty til fotografier tatt under kontrollerte forhold - i mange tilfeller er det pedagogiske budskap langt bedre formidlet gjennom dyreparkbilder - men siden det allerede på slutten av 1980-tallet faktisk fantes et fotomateriale av ville rovdyr i nordisk natur var det et poeng for DN å få samlet og presentert noe av dette.

I løpet av de siste årene har en rekke naturfotografer, rovdyrinteresserte og forskere nedlagt et ikke ubetydelig arbeid for å ta gode bilder av ville rovdyr - både nærstudier og i sitt naturlige miljø. Det er ikke få tusen timers slit og tålmodighet som ligger bak denne virksomheten i nordisk villmark, og denne innsatsen har også ført med seg et meget stort og interessant billedmateriale av spor og sportegn etter disse artene. Gjennom de siste år er det også tatt glimrende fotografier av alle våre fire store rovdyrtarter i Norge, og materialet fra svenske og finske marker er omfattende. Dette er dokumentert gjennom en rekke presentasjoner i aviser, tidsskrift, bøker og foredrag, og innen ulike miljøer kjenner man i tillegg til mye av det upubliserte materialet som finnes. Ved gjennomgåelse av DNs siste brosjyre viser det seg at svært lite av dette fotomaterialet er framskaffet. Av artspresentasjonene er det faktisk foretrukket bilder av fangensapsdyr i nesten alle tilfellene. Det eneste bildet av frittlevende rovdyr er et av Pål Hermansens bjørnefotografier fra åteplass i Finland. Selv om mange av dyreparkbildene i brosjyren er formidlingsmessig og pedagogisk greie nok, må det allikevel føles både skuffende og ergerlig for de mange fotografer som har jobbet aktivt med disse artene i felt å registrere et slikt resultat. Er det slik at de ansvarlige i DN i dag mangler kunnskap om eksistensen av dette viktige fotografiske materialet, eller er det rett og slett slik at man ikke har gidnet å gjøre noe annet enn å henvende seg til de mest lettvinde kilder?

"God og lettfattelig informasjon"

I pressemeldingen fra 13.8.1996 poengterer DN at det med sin nye brosjyre tar mål av seg på en enkel måte å gi kunnskap om disse artene, og skriver bl.a.: "Den gir god informasjon både til de som vil skaffe seg bedre kunnskap om de største rovdirene, og er også godt egnet til bruk i skolen". Når landets eneste fagdirektorat for fauna og faunaforvaltning kommer på banen, en fagetat som dessuten deler telefonnummer og lunchbord med Norsk institutt for naturforskning (NINA), må man forvente at det finnes såvidt mange fagpersoner at det som offentliggjøres er faglig korrekt. DN har endog egen rovviltkonsulent på Landøkologisk avdeling - seksjonen med ansvaret for viltforvaltningen - og er den overordnede instans for alle rovviltansatte konsulenter og rovviltengasjerte kontaktpersoner rundt om i fylkene.

Men hva bringer så denne trykksaken av enkel og god fagkunnskap ut til elever og øvrige allmennhet? Ved gjennomlesning av brosjyren er det riktignok en god del kurant informasjon om våre rovviltarter, og teksten er - som DN selv poengterer - skrevet på en lettfattelig måte. Den er i mange tilfeller litt for lettfattelig - og til tider er ordvalget både klønete og knotete. Det som imidlertid ganske raskt slår en er at presentasjonene ikke bare inkluderer en god del slurv og unøyaktigheter, men rett som det er serverer DN opplysninger som langt i fra er "god informasjon". I mange tilfeller presenteres faktisk grov feilinformasjon!

I innledningen omtales de fire artene som de største rovdirene i Norge. Hadde DN her istedet skrevet fastlands-Norge ville det blitt tilnærmet riktig. Svalbard er også en del av Norge, og derfor framstår isbjørnen som vårt største rovpattedyr. Dersom man også betrakter selene som rovdyr, hvilket mange systematikere gjør, er både hvalrossen og flere andre arter større rovdyr enn majoriteten av fastlandsrepresentantene. Dette kunne det vært inkludert noen få ord om. På side 2 nevnes det at "alle de fire store rovdirene har vært utryddelsestruet på et eller annet tidspunkt". Hvorfor unnlater man å skrive det som er tilfellet i dag, nemlig at alle disse artene for tiden er truet i vårt land? I den grafiske figuren på samme side er det en åpenbar slurvfeil i det fargekurvene ikke samsvarer med den nederste tallrekken. Og hvorfor stanser man her opp ved fellingsåret 1988 istedet for 1989 siden figuren inkluderer 10 års-perioder?

Feil i ulveteksten

Artsomtalene starter med vårt mest truede rovdyr - ulven. På side 4 kommer en aldeles utrolig påstand: "I motsetning til gaupa, har ulven nesten alltid klørne ute". Dersom DN har dokumentasjon på at det finnes ulver som på kattedyrvis klarer å trekke inn klørne, vil dette representere en enorm zoologisk sensasjon! Opplysningen er selvsagt det reneste tøv, og bringer fagetaten i et beklemmende lys. Setningen er en del av billedteksten til et fotografi som hadde fortjent å bli byttet ut med et bilde der sporene går vekk fra fotografen. Dette forholdet gjelder flere av sporfotografiene i heftet, og går mer på aspekter knyttet til inntrykk og oppfattelse av spormønster i terrenget.

I ulveteksten er det ikke nevnt at den vanligste yngleplassen i vår del av

verden er i et utgravd hi i sand- eller grusbakker, men det som omtales er bergsprekker, vindfall og gamle revehi. Det får nå så være, men at ulvevalpene er i stand til å se og høre når de er en uke gamle stemmer lite overens med det som står i annen litteratur. I Cappelens *Norges dyr* fra 1990 skriver Petter Wabakken, Norges fremste ulveforsker, at ulvevalpene ser etter to uker, og at hørselen kommer en uke senere. Jeg velger å stole på Cappelens bokverk framfor opplysningene i DN-brosjyren. At kullet består av 1-8 valper er ikke ukorrekt, men det hadde ikke gjort noe om det hadde stått at det vanligvis er 4-7 unger som kommer til verden når ei ulvetispe føder. *Norges dyr* nevner for øvrig at kullstørrelsen kan variere mellom 1 og 11 valper.

Med om lag en halv side til disposisjon for hver artstekst er det ikke plass til all verdens informasjon. Man må derfor være selektiv, og sørge for å få med de mest vesentlige faktaopplysninger. En ikke uvesentlig detalj som burde vært inkludert er informasjon om forskjellen i atferd mellom stasjonære og streifende dyr. Dette er viktig kunnskap i tilknytning til sporinger og tellinger vinterstid. At elg først blir nevnt etter rein og rådyr som ulvens byttedyr er uheldig all den stund vårt største hjortedyr er artens viktigste føde. Grevling kommer også høyt opp på denne næringslisten, men er ikke nevnt i det hele tatt.

Beklageligvis er det dessuten en upresis kartangivelse for ulvens forekomst på norsk jord. Det røde utbredelsesrektangelet går langt utenfor finnskogflokkens revir, og siden det dekker også arealer vest for Glomma vil rovdyrmotstandere raskt kunne utnytte en slik slurvedetalj til skade for arten.

Svalbardrein på jervemenyen?

At rein er jervens viktigste byttedyr går tydelig fram flere steder i teksten. Det er flott å registrere at denne opplysningen er blitt riktig. Men hvorfor DN har valgt et fotografi av svalbardrein for å illustrere artens nøkkelnæring er uforståelig. Nå har DN riktignok nylig sørget for utsetting av fredet rovvilt i naturreservat i form av ilderutslipp i Froan, men at det skal være utplassert jerv i verneområdene på Svalbard er neppe tilfelle. Denne type presentasjon utgjør den mer kuriøse del av tabbene i brosjyren.

At det vitenskapelige slektsnavnet til jerven har fått liten bokstav må regnes som en ren skrivefeil. DN skriver at jervetispa kan gjøre seg klar til å ta i mot neste kull når ungene er 7-8 måneder. All den stund ungene kommer til verden i februar-mars, er vel dette en noe tidlig start på fødetiden? På slutten av jerveteksten finner man følgende opplysninger: "Opp gjennom tidene er det blitt laget mange eventyr og tegninger av bjørn og ulv. Derimot finnes det ingen eventyr og bare én tegning som omhandler jerven". Dette forekommer en smule underlig, for bare i den samme brosjyren befinner det seg hele to tegninger av jerv!

Sporbildet på jervesiden viser hard skare med et par centimeter nysnø oppå, og artens karakteristiske fotavtrykk er godt synlige i det øverste laget. Dette må karakteriseres som optimale forhold for jerven når den skal forflytte seg i vinterlandskapet. Til tross for dette hevder DN at bildet viser dyrets byksende gange "på tungt føre". Skare med litt nysnø representerer naturligvis ikke tungt

kamouflasjefarget var dessuten en av ingrediensene i svindelavløsningen i 1992.

I bjørneteksten skriver DN: "Bjørnen er ikke truet, hvis en ser den skandinaviske stammen under ett". Dette er direkte feilinformasjon. Artens status i Norge er *direkte truet* i følge bl.a. NINA. At den på den siste rødlisten fra DN befinner seg under truethetskategorien *sårbar* er mer et politisk anliggende. I Sverige befinner bjørnen seg også på listen over truede arter. På denne rødlisten er den inkludert i truethetskategorien *hensynskrevende*. Når en art befinner seg på begge lands lister over truede arter, er det naturligvis slik at den ikke kan miste sin rødlistestatus om man slår nasjonene sammen! Det er direkte provoserende av DN å komme med en slik opplysning.

Sportegningene av både bjørn og de andre artene som hvite mønstre mot venstrekantene er fulle av feil, men dersom man velger å se på disse bidragene som en del av designen kan man til nød svelge dem. Det hadde imidlertid ikke vært galt om noe hadde vært riktig - som min kollega Arne Aasgaard pleide å si.

For mange av leserne er gjennomgåelse av fotografier og billedtekster det man konsentrerer seg om før man fordyper seg i hovedteksten. Nederst på s. 11 presenterer DN et bilde av bjørnespor i nysnø. Her står det i billedteksten:

*Bjørnen er sålegjenger. På framføttene bruker den hele
fotsålen når den går.*

Foto: Steinar Wikan

*Utsnitt fra
s. 11 i DN's
rovvilt-
brosjyre*

Dette er trolig den mest pinlige feilen i hele brosjyren, og forteller at de ansatte i DN må ha svært liten felterfaring og feltforståelse. Her har altså DN rett og

slett trodd at baksporavtrykkene er sporene etter framføttene! Bildet viser artens normale gangsett hvor bakfoten settes foran framfoten. Det er faktisk slik at bjørnen er sålegjenger på grunn av bakfotens konstruksjon og bruksmåte. Av og til vises fotrotputen i framfotsporet, men så er ikke tilfellet på dette fotografiet.

Næringspåvirket forvaltningsdel

Den siste delen av brosjyren er viet forvaltningen av de store rovdyrene og problemer knyttet til disse oppgavene. Her er det forsåvidt mye OK informasjon. Det som imidlertid slår en er at det er skrevet svært lite om hvordan man skal sikre livskraftige og reproduserende stammer av disse artene, men mye om både skader og felling av rovdyr. Hva som kan og må gjøres når en art holder på å dø ut er mer interessant enn oppskrift på fellingstillatelser og lisensjakt! Det blir for tannløst når DN skriver at vi har "internasjonale avtaler og konvensjoner som forplikter Norge å ta vare på individene vi fortsatt har av bjørn, jerv, ulv og gaupe". Selv om det senere er nevnt at målet er å sikre levedyktige bestander, kunne dette vært utdypet og poengtert på en grundig måte - og ikke minst med presisering av at dette skal være på norsk jord. I den forbindelse hadde det vært naturlig at rødlisten og artenes plassering her hadde blitt nevnt i brosjyren. Listen over truede arter, med inndeling i ulike truetetskategorier, baserer seg på opplysninger om artenes reproduserende status innenfor nasjonale grenser - helt uavhengig av bestandssituasjoner og forvaltningsopplegg i våre naboland. Denne viktige forvaltningsbiten hopper man elegant bukk over. Selv om truetetskategorier er et kontroversielt tema, er DN vår overordnede etat med ansvar for den nasjonale rødlisten. Er det for å slippe bråk at disse anliggender er utelatt?

Figurene på s. 13 gir et skjevt bilde av tapssituasjonen for sau i norsk utmark. Her er kun statistikk tilknyttet rovdyrbiten inkludert. Det er ikke uvesentlig å la leserne av brosjyren få et bedre innblikk i totaltap kontra rovdyrtap og ulike prosentforhold i den forbindelse. Det er riktignok nevnt i teksten at det i 1994 ble erstattet 15.000 rovdyrdrepte sauer av et totaltap på 117.000, men disse tallene får man ikke noe forhold til uten tilsvarende grafiske framstillinger som i fig. 3 og 4. Opplysningen om at det gjennomsnittlig dør over 46 sauer pr. time i norsk utmark under beitesesongen, og at minst 37 av disse ikke har noe med rovdyr å gjøre, er tall som burde interessere publikum. At saueskadestatistikken hos fylkesmennene deles inn i to kategorier - hvor av den ene heter "usikker" - er også utelatt. Dette ville gitt verdifull informasjon om storsamfunnets raushet overfor næringen. Budsjettstøtten til sauenæringen på over 1.5 milliarder kroner, og opplysningen om at 2/3 av prisen for ett kilo fårekjøtt betales med folks skattepenger, har stor relevans til forvaltningen all den stund det fra næringssiden kreves at fellesskapets naturarv av både individer og arter skal bortforvaltes med kuler og krutt.

Nederst på s. 14 dukker omsider villreinbildet, som burde vært med i jervekapitlet, opp. Men her skal de to dyrene illustrere tamrein! Jeg håper at leserne skjønner at fotografen ikke kan lastes for alt dette rotet. Fotografiet på

s. 15 skal vise tidligning av sau. Hvorfor har man i den forbindelse plukket ut et bilde med svært så høstlige farger? Det er neppe så rødt i terrenget i tiden da tidligningen foregår. Og hvor ble det av ulvetallene i fig. 6? Hvis det ikke er felt dyr i denne perioden kunne man luket artsnavnet ut av figurteksten.

Kunnskapsmangel og ansvar - en oppsummering

Tilleggsopplysningene om brosjyren kom i et svarbrev fra DN datert 2.9.1996. Her går det fram at førsteopplaget er på 10.000 eksemplarer, som har kostet kr. 80.000 bare for layout og trykking. I tillegg kommer honorarer for billedbruk og tekst. Opplysninger om hvem som har laget tegningene i brosjyren ville ikke DN svare på. Opphavspersonene har, i henhold til åndsverkloven, krav på å få sine navn inkludert i en slik publikasjon.

Det er både viktig og oppmuntrende at DN har sørget for en ny rovdyrbrosjyre i Norge. At det er et skrikende behov for denne type kunnskap ut til befolkningen har også Miljøverndepartementet poengert ved flere anledninger. En slik publikasjon burde derfor ha sett dagens lys for lenge siden. Derfor er det gledelig å få tilbakemeldinger om at førsteopplaget for lengst har gått ut, og at det er stor etterspørsel for og et sterkt ønske om å få trykket et nytt opplag så raskt som mulig. I den forbindelse har DN ved et par anledninger bedt undertegnede ekspedere anmeldelsen hurtig, slik at eventuelle påpekte feil kan bli rettet opp i andreutgaven. Når dette nå er besørget, kan DN via tilsendt kopi av anmeldelsen glede seg over at de helt gratis vil få anledning til å kunne rette opp de værste brølerne.

Under gjennomgåelsen av rovdyrbrosjyren har det vært grunn til å undre seg hvordan det er mulig for DN å presentere et kunnskapsprodukt med så mye feil og slurv som i dette tilfellet. Det er trist å konstatere et slikt resultat når man kjenner til alt det positive som har skjedd innen etaten de siste årene. Hvem som forfatter en slik trykksak er egentlig uinteressant. Om det er studenter eller folk fra renholdsavdelingen er ett fett, bare det blir gjort skikkelig og at det hele blir kontrollert etterpå. Når nå DN innen ulike avdelinger eller lenger oppe i systemet ikke har personer som er i stand til å skrive eller kontrollere det faglige innholdet i brosjyren, måtte det i det minste være mulig å få sendt materialet ut til kvalitetssikring i andre deler av forvaltningsapparatet. Det finnes en rekke personer, bl.a. hos fylkesmennene - og dessuten i naturvernorganisasjonene - som er meget godt kvalifisert til å utføre denne type arbeid. At NINA ikke har gjennomgått teksten i brosjyren, som DN opplyser i sitt brev av 2.9.1996, stemmer ikke helt med opplysninger undertegnede har fått fra denne faginstitusjonen. Men det får så være. Ansvar for produktet hviler hele tiden på DN-ledelsen - uansett hvem som skriver eller kvalitetssikrer.

All informasjon om våre truede rovdyrtarter er ekstremt ømtålige temaer. Sterke krefter og betydelige ressurser er i sving for å mistenkeliggjøre og skade både rovdyrforskningen og rovdyrforvaltningen i Norge, og ukorrektheter og slendrian fra myndighetenes side er det siste som trengs når man vet hvordan debatten kan arte seg. DN er satt til å ivareta nasjonale og internasjonale verdier i rovviltsammenheng, og det er derfor helt avgjørende at **all** informasjon om det faktagrunnlaget vi har blir korrekt.

Den skandinaviske bjørnen overlever — men: Bjørnen i Norge direkte truet

Bjørnen i Norge tilhører den skandinaviske bjørnестammen, som har reproduksjonsområdene i Sverige (se kartet). Den norske andelen av stammen utgjør bare 2 prosent. I Norge er derfor bjørnen direkte truet, heter det i en NINA-rapport om bjørnens status i Skandinavia.

Sett i skandinavisk perspektiv er ikke bjørnen truet. Populasjonen er stor og økende. Vi har beregnet dagens bjørnepopulasjon til å være ca. 700 individer i Skandinavia utenom Finnmark; vi finner 98 prosent i Sverige (650-700) og ca. 2 prosent i Norge (10-20). NINAs populasjonsestimater, som er basert på merkede bjørner i to studieområder, viser at tidligere estimater, som har vært basert på meldinger fra publikum, har vært altfor høye. To uavhengige populasjonsestimater i Hedmark ga lignende resultater.

Svensk jaktuttak kan fortsette

Jaktuttaket i Sverige er lavt nok til at en fortsatt økning i bestanden kan ventes. På grunn av de forskjellige forvaltningsproblemene i de to landene kan det være riktig for svenske og norske forvaltere å ha bjørnen i forskjellige statuskategorier, selv om det dreier seg om den samme

Norske kjerneområder for bjørn i forhold til svenske reproduksjons- og utbredelsesområder.

populasjonen. Dette er spesielt relevant når NINAs data viser at den norske andelen av den skandinaviske bjørnepopulasjonen er sunket fra ca. 65 prosent i 1850, til ca. 2 prosent i dag.

Dataene tyder på at bjørnen var funksjonelt utryddet i Norge før krigen på grunn av menneskelig forfølgelse. NINA har ingen data som tyder på at det fortsatt finnes særnorske bjørnepopulasjoner. Dataene viser entydig at de få bjørnene i Norge er innvandrere, spesielt fra Sverige (unntatt Finnmark). Felling av problembjørner siden bjørnen ble fredet har trolig overbeskattet bjørnестammen. Derfor anser NINA at bjørnens status i Norge er "direkte truet".

Binner i fire områder

Binnene finnes konsentrert i fire områder (reproduksjonsområder) i Skandinavia (se kartet over). Bjørner som er skutt utenfor reproduksjonsområdene er hovedsakelig unge hannbjørner i god kondisjon. Årsunger i reproduksjonsområdene ransoner hadde lavere overlevelse enn de som var inne i reproduksjonsområdenes sentra.

Hannbjørner drar mye lengre fra fødestedet enn binner, og gjør det tidligere (som 2- og 3-åringer) enn binner (3- og 4-åringer). Forvaltningen må regne med ca. 50 prosent sannsynlighet for at en felt bjørn innenfor et reproduksjonsområde er ei binne; utenfor er sannsynligheten ca. 15 prosent.

Det skandinaviske bjørneprosjektet

Det skandinaviske bjørneprosjektet ble innledet i 1984, da en bjørn ble radio-merket i Norrbotten. Siden da er 131 bjørner merket med radiosender i to studieområder, og dataene har gitt oss mange verdifulle opplysninger om artens økologi. Prosjektet er et samarbeid mellom Svenska jägareförbundet og Naturvårdsverket i Sverige, og Direktoratet for naturforvaltning (DN) og NINA.

Stoffet er hentet fra

NINA Forskningsrapport 053

Jon E. Swenson, Finn Sandegren, Petter Wabakken, Anders Bjärvall, Arne Söderberg, Robert Franzén:

«Bjørnens historiske og nåværende status og forvaltning i Skandinavia».

Bjørnen i Norge vil forsvinne med dagens høstingsnivå

Med dagens høstingsnivå vil bjørnen forsvinne fra Norge uten innvandring fra den økende svenske populasjonen.

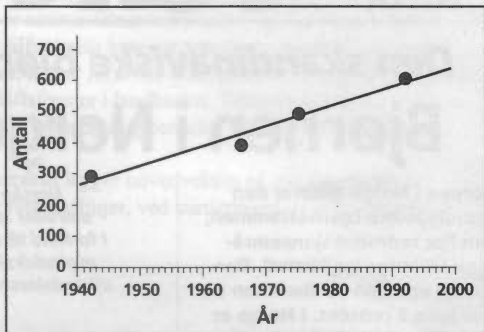
Våre resultater tyder på at dagens høstingsnivå i Norge ikke er forenlig med Stortingets ønske om langsiktig overlevelse av en ynglende bjørnepopulasjon i Norge.

Høsting i Sverige

I dag er høstjakt på bjørn tillatt i Sverige. Det finnes en maksimumskvote og en binnekvote for hver av de fire delpopulasjonene; totalt for landet er maksimumskvoten på 50 og binnekvoten på 16. Jakten stoppes om kvoten er nådd før jakttidens slutt. Binnekvoten tilsvarer 5 prosent av populasjonsestimatet for binner.

Under dette systemet blir 30-35 bjørner felt hvert år. Dette betyr en årlig høsting på 4,5-5,2 prosent av en populasjon på 669 bjørner.

Bjørnens populasjonsutvikling i Sverige 1942-91.

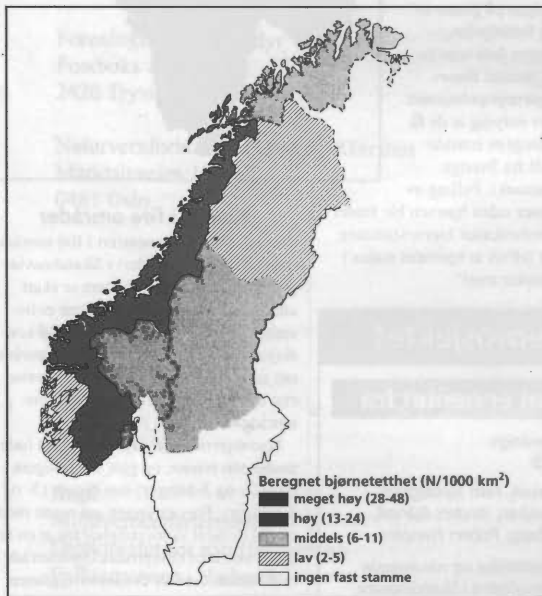
8,6 prosent høsting i Norge

Avskyting av bjørn i Sverige i dag er noe lavere enn gjennomsnittet for de siste femti årene (ca. 5,5 prosent). De siste femti årene er populasjonen økt med ca. 1,5 prosent pr. år (se figuren). Dagens høstingsnivå bør føre til fortsatt økning i minst samme takt.

Felling av bjørn i Norge utenom

Finmark har vært ca. 1,2 bjørner i gjennomsnitt siden fredningen i 1973, hovedsakelig problembjørner felt på fellingsstillatelse. Dette er en årlig høsting på ca. 8,6 prosent av en gjennomsnittlig populasjon på 14 bjørner.

Fellingen synes å være høyere enn hva vi har beregnet er bærekraftig (7,0-7,5 prosent).

Rikelig med bjørn rundt 1850

Rundt 1850 var det rikelig med bjørn i Skandinavia, kanskje rundt 4 000-5 000. Av disse var 65 prosent i Norge. Populasjonen avtok raskt i siste halvdel av 1800-tallet, og vi anslår at det fantes ca. 130 bjørner i 1930 i de populasjonene som har overlevd til i dag. Nedgangen var mest sannsynlig forårsaket av det harde jaktpresset.

Bjørnen økte i antall i Sverige etter at forskjellige fredningstiltak ble innført i perioden 1893-1927.

Total fredning ble innført i Norge i 1973, men alt tyder på at den sæmorske bjørnepopulasjonen var funksjonelt utryddet allerede før krigen, og at den siste sæmorske bjørnen forsvant på 1970-1980-tallet. Bjørnene i Norge i dag er hovedsakelig innvandret fra våre naboland.

Relative bjørnetettheter på fylkes/länsbasis rundt 1850, basert på fellingsstatistikk.

KYNISK SAUEHOLD

av JOHAN STORM NIELSEN

71 nyetablerte sauebesetninger er de to siste årene sluppet inn i kjerneområdet for de store rovdyra i Nord-Trøndelag viser ferske tall fra fylkeslandbrukskontoret. Dette skjer samtidig som Miljøverndepartementet (MD) og Landbruksdepartementet (LD) bruker millionbeløp til omstillingmidler fra sauehold til melkeproduksjon for å begrense rovdyrskadene.

I Lierne kommune har nå 4 sauebruk fått i gjennomsnitt kr. 1250000.- hver til omstilling i følge opplysninger fra jordbruksjefen. Kr. 500000.- fra MD i rent tilskudd, LD yter kr 180000.- i investeringstilskudd, maks. 250000.- kr. i ekstraordinært tilskudd til vanskeligstilte bruk og 480000.- kr. i rentefritt lån som er avdragsfritt de 10 første årene, tilsammen for fire bruk knapt 5 millioner kroner. Dette skjer samtidig som det er nyetablert 7 nye bruk med tilsammen 300 vinterfødrede sauer i Lierne. Når så store offentlige midler blir brukt for å få ned skadeomfanget bør en også forvente at dette skjer i praksis. Tallenes tale er klingende klare. En har i de tilstøtende kommunene i kjerneområdet fått en kraftig økning i antall besetninger med sau som mer enn oppveier nedgangen i Lierne. Steinkjer kommune har hatt en økning på 30 nye besteneringer i 1994-95, Verdal har 15 nye og i hjemkommunen til generalsekretæren i Norsk Sau- og Geitavlslag, Leif Gunnar Aunsmo, Snåsa, har det kommet til 14 nye besetninger.

Denne økningen representerer ved bruk av gjennomsnittstall 10000 nye sau og lam inn i kjerneområdet på få år, samtidig som Staten har brukt nær 5 millioner kroner for å få til en reduksjon! Siden det fra LD er slutt med å yte investeringsmidler til nyetableringer, har økningen kommet på bruk med andre husdyr og på mindre bruk hvor brukerne som regel har full jobb utenom. Denne strategien er spesielt underlig fordi det finnes mer lønnsomme alternativer.

Ved siste jordbruksoppgjør fikk kjøttproduksjon på storfe en betydelig forbedring av sin lønnsomhet til forskjell fra saueholdet. En driftsomlegging fra sau til storfekjøtt eller melk øker også den økonomiske brutto omsetningen på bruket med det mangedoble, med de positive ringvirkningene dette har også for lokalsamfunnet. Denne utviklingen av nyetableringer med sau har LD vært klar over i flere år uten at det har vært politisk mot til å innføre full etableringsstopp, noe som er meget beklagelig. Det økte saueholdet harmonerer dårlig med landbruksorganisasjonenes høge rop om utarming av distriktene, økte rovdyrplager og sterkere krav om å få felle skadebjørn.

Den samme tendensen med mange nyetableringer skjer også i Lesja. Det er grunn til å spørre om dette er en bevisst taktikk fra saueholdernes organisasjoner for å øke skadefrekvensen og støynivået nå fremfor behandlingen av kjerneområdene i Stortinget. At saueholderne og deres alliansepartnere i disse tider også går til frontalangrep på etableringen av det nye naturoppsynet som får begrenset politimyndighet, får enhver gjøre seg opp sine egne tanker om.

Arealbruk (da):	1994	1995	endring %
Eng og beite	21.860	23.247	6,3
Korn og frø til modning	10.122	9.049	-10,6
Oljevekster	42	0	-100,0
Erter og bønner til konserver.	119	0	-100,0
Grønnfôr og rotvekster	2.998	3.083	2,8
Poteter	267	336	25,8
Grønnsaker	11	1	-90,9
Bær	5	4	-20,0
Planteskole	15	50	233,3
<u>Jordbruksareal ute av drift</u>	<u>301</u>	<u>360</u>	<u>19,6</u>
<u>Sum</u>	<u>35.279</u>	<u>36.130</u>	<u>1,1</u>

Tabellen nedenfor viser antall husdyr pr. 31.12.94 og 31.12.95 og prosentvis endring (kilde: søknad og registreringsskjema for produksjonstillegg i jordbruket). Dyretallet øker for alle husdyrslagene. Mest markert økning er det for vinterföra sauer, ammekyr og avlspurker. Antall vinterföra sauer har økt med 7,3 %, og det er 8 brukere som har startet med sauehold det siste året. Tendensen fra forrige år med økt satsing på selvrekutterende kjøttfêproduksjon fortsetter, men produksjonen har ennå liten betydning totalt sett. Svineprodusentene har økonomisk sett hatt noen gode år, og det har resultert i en økning i antall avlspurker og i økt smågrisproduksjon.

Dyretall:	31.12.94	31.12.95	endring %
Hester	27	40	48,1
Melkekyr	1.579	1.586	0,4
Ammekyr	22	38	72,7
Ungdyr	3015	3089	2,5
Avlspurker og ungpurker	415	441	6,3
Avlsråner	4	1	-75,0
Ungpurker - råner bestemt for avl	136	136	0,0
Smågriser	1367	1607	17,6
Vinterföra sauer	1919	2050	7,3
Geiter	5	7	40
Høner	4.094	4.107	0,3
Slaktekyllinger innsatt i året	5	5	0,0
Kalkuner for slakt innsatt i året	0	1540	
Kaniner, avlshoer	3	6	100,0
Blårevtisper og sølvrevtisper	0	21	

Midlene til tradisjonell bruksutbygging har de siste årene vært svært begrenset. I 1995 fikk to bruk tilskudd og lån til dette formålet. 19 bruk fikk tilsammen 1.052.850,- kr i tilskudd og 205.000,- kr i investeringslån til tekniske miljøtiltak (1994: 17 bruk). Miljøtiltakene omfattet utbedring/utvidelse av gjødselkjellere, utbedring av silo- og pressaftanlegg, høytørkeanlegg og hydrotekniske anlegg. Det er anvist 206.960 kr i tilskudd til endret jordarbeiding (overgang til vårløying på erosjonsutsatte arealer) fordelt på 40 bruk for tilsammen 2587 daa. (1994: 37 bruk, 1990 daa). 3 søknader på spesielle tiltak i landbrukets kulturlandskap ble innvilget (1994: 2 søkn.).

Når bjørnen setter spor

Morten Bilet

I de siste 15 år har mange etterlyst brunbjørnen i norsk natur. Selv om noen har påstått at arten opp til våre dager fortsatt har vært å finne i livskraftige stammer, har det vært forbausende lite dokumentasjon å registrere på dette. Dermed tyder mye på at manglende kunnskap og feiltolkninger av artens levevis har vært medvirkende til troen på at bjørnen fortsatt finnes mange flere steder enn hva virkeligheten tilsier.

Utbredelse i Norge

Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk (nå Direktoratet for naturforvaltning) prøvde i årene 1978 til 1982 å registrere den norske bjørnebestanden gjennom et eget forskningsprosjekt, det såkalte "Rovviltprosjektet". Dette konkluderte med at Norge hadde flere reproduserende bjørnestammer på tilsammen 160-230 dyr. Bare i Sør-Norge skulle det være syv reproduserende stammer. Det er i dag, bare 15 år senere, ingenting å merke til disse stammene, bortsett fra noen fåtallige individer i grensetraktene mot våre naboland. Årsakene til dette kan være flere, men det synes som om registreringsmetodene, som vesentlig bygde på tilfeldige avismeldinger og søknader om rovvilterstatninger for husdyr, var for dårlig sikret mot feilmeldinger av spor og sportegn samt ukritisk tolkning av resultatene.

Solide bestander av bjørn var utbredt over store deler av landet vår før århundreskiftet. Rundt 1850-årene ble det skutt mellom 200-300 bjørn hvert år. I tillegg til bedre skytevåpen ble det brukt sakser og giftåte, og med de negative holdninger til rovvilt som rådet, var bjørnen sjanseløs. Flere og flere begynte å innse at arten var på vei til å bli utryddet fra vår fauna, og skuddpremieordningen fra det offentlige ble opphevet i begynnelsen av 1930-årene og fredning i vinterhalvåret innført. Lokale fredninger ble også satt i verk, og i 1960 ble all bruk av saks forbudt.

Gift ble forbudt så sent som i 1971! Bjørnen var da forlenget blitt en sjelden art i norsk fauna. Selv om den ble totalfredet i 1973, tyder alt på at vi i dag ikke har noen reproduserende bjørnestamme - noe som gjenspeiler seg i manglende dokumentasjon på yngling de siste 20 år i Norge utenom Finnmark fylke hvor yngling har forekommet sporadisk.

I dag forekommer bjørnen i hovedsak i grensetraktene til våre naboland i Hedmark, Nord- og Sør-Trøndelag, Troms og Finnmark fylker. Dette har sin naturlige forklaring med de mer bjørnerike områdene på den andre siden av riksgrensen, hvor man f.eks. i Sverige regner med at bestanden ligger nå på mellom 800 - 1300 dyr. Selv om dette tallet ikke er overveldende, er det naturlig at Norge får en liten tilførsel av bjørn fra disse områdene. Utover disse bjørnene i grensetraktene, kan det p.g.a. bjørnens store vandringskapasitet ikke utelukkes at det fra tid til annen også dukker opp bjørn i andre deler av landet.

Arealbruk

Data fra det norsk/svenske bjørneprosjektet med radiomerking av dyr viser at hannbjørnens leveområde har betydelig størrelse, hvor til eks. flerårsarealer til 4 hanner i grensetraktene i Hedmark varierte fra ca 7.700 km² til 33.000 km²! De skandinaviske bjørnene bruker større arealer enn hva som tidligere er kjent. Hva som kan være årsaken til dette vet man foreløpig ikke, men mangelen på binner i enkelte områder kan ikke utelukkes som en av faktorene. Det kan også tenkes at naturforholdene i Skandinavia er av en slik beskaffenhet at det kreves store leveområder. Det er også registrert kun hannbjørner som legger ut store og tilfeldige vandringer innover i norske områder, og som fra tid til annen kan dukke opp i områder hvor arten normalt ikke forekommer pr. i dag.

Binnenenes leveområder er i gjennomsnitt små i størrelse i forhold til hannbjørnens. Dermed er det også naturlig at ekspansjonen av unge binner til nye områder er en langsom prosess. Betydningen av binner i

en bjørnepopulasjon er selvfølgelig helt avgjørende for en bestand, og bevaring av binner på norsk jord blir en sentral oppgave når Norge nå har satt som mål å forvalte arten på en mer profesjonell måte enn tidligere.

Spør og sportegn

Man kan med sikkerhet si at det forekommer mange feiltolkninger av lyd, spor og sportegn etter bjørnen. Dette er i og for seg ganske naturlig da sportegn etter andre arter lett kan forveksles med bjørnens. Fra tid til annen hører vi påstander om bjørneforekomster mange steder i Norge, men uten at noen fullgod dokumentasjon er framlagt. Selv om bjørn kan dukke opp i områder hvor det er svært lenge siden arten sist ble påvist, så er det rimelig å anta at de fleste observasjoner dreier seg om feiltolkninger av lyd, spor og sportegn, og kanskje kombinert med en del fantasi. Et eksempel er Vassfaret, som tidligere var kjent som et område med fast tilhold av bjørn. Enkelte personer som har tilknytning til området mener fortsatt at arten er etablert med flere dyr, bl.a. binne med unger, men dokumentasjonen for dette mangler. Med nesten 200 manns deltagelse ble det våren 1991 gjennomført en omfattende undersøkelse med sporingsstrekning på totalt ca 3000 km. Under glimrende sporings-forhold ble det ikke funnet spor eller sportegn etter bjørn (rapporten kan fåes hos Fylkesmannen i Oppland). Foreningen Våre Rovdyr utlyste i perioden 1993-95 en dusør opptil 7000,- kroner til den som kunne påvise spor etter bjørn på vårsnø i disse trakter, uten at noen spor ble funnet! At en streifbjørn kan dukke opp i Vassfaret kan forventes (den radiomerkede Deisjø-bjørnen holdt til i nærliggende områder), men noen fast tilhold av bjørn finnes neppe lenger i dette området. Det vil ta mange tiår før man får en bjørnestamme igjen i disse dalfører p.g.a binnenes tilhold langt unna - hvis det i hele tatt vil skje.

I områder hvor bjørnen er etablert og hvor ynglinger finner sted, er det mange spor og sportegn etter arten - sportegn som lett blir oppdaget i og med den utstrakte utmarksbruken vi har i dag. Streifbjørnene blir

også ofte oppdaget. Og selvom feiltolkninger av spor og spor tegn er svært vanlig, finnes det spor tegn som er karakteristiske for arten.

Spor etter bamse på vårsnø. Legg merke til to og to spor.

Når bjørnen går ut av hiet om våren, er det som regel ennå snø i skogen, og spor på vårsnøen blir da et godt kjennemerke på arten. En tydelig sporrekke etter bjørn er meget karakteristisk, men man bør være klar over at sporstillingen er varierende avhengig av hastighet. Den store skjevningen i gangen er alltid tydelig hos bjørnen. Rolig gange er vanligst, og da settes den avlange bakfoten som regel rett foran framfoten, selv om bakfoten også kan settes i framfoten, spesielt ved

dypere snølag. Lengdemålene på den avlange bakfoten kan variere helt fra ca 9-13 cm på årsunger, 13-16 cm på 2-3 åringer og opp til 20-28 cm på store hanner. På barmark er det kun i helt spesielle tilfeller at avtrykkene etter bjørnen trer tydelig frem, men der hvor bjørnen har gått på våt eller leiret grusvei kan man finne fine avtrykk. På barmark i terreng med undervegetasjon er det nesten umulig å skille bjørnespor fra annet tråkk. Gamle, igjensnødde tråkk av andre store dyr kan fort bli til bjørnespor. Selv gamle menneskespor kan ligne litt på bjørnens. Jerven, som også er sålegjenger, kan meget lett forveksles med bjørnespor, da spormålene overlapper hverandre. Uttinte spor av annet vilt i snøsmeltingsperioden er også en vanlig forveksling. Til og med gamle harespor har vært meldt som bjørn. Feilmeldingsprosenten for meldinger gitt til aviser og fylkesmennene er stor, noe som forteller at spor kan være vanskelige å tolke.

Uttinte gamle spor er vanskelig å tolke selvom dette er bjørn.

Bjørnen oppholder seg ofte en god stund ved hiområdet før den legger på ut vandring. I et stort område rundt hiet finner man mange tegn etter arten. Ofte bruker den trær og busker til å bite, klore og klø seg på. Spesielt ungdyr har tendens til å klatre mer enn eldre dyr. Tydelige merker etter bjørneklør finnes ofte ved hiområdet, og da kan man vanligvis se aktivitet etter eventuelle unger. Denne aktiviteten kan fort forveksles med de merker hjortevilt setter fra seg, som kan lage lignende spor på stubber og trær både ved beiting, bastfelling og hornfelling. Også stangemerker etter storfe har vært tatt som bjørne-observasjon.

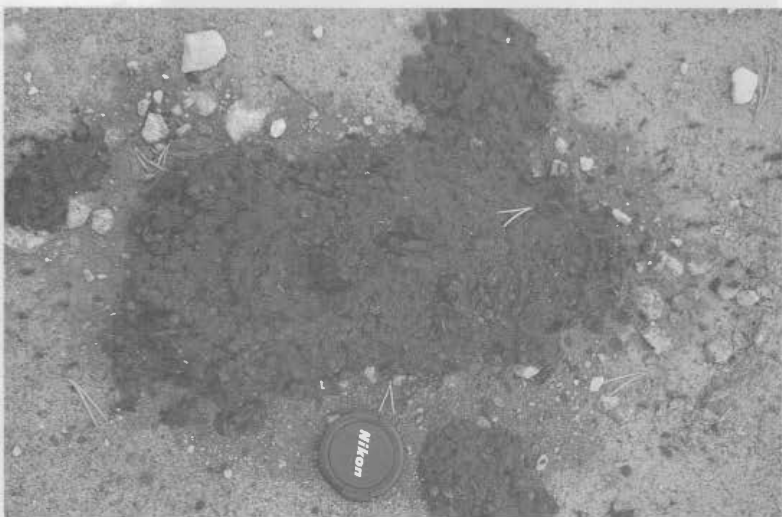

Kloremarker i grantre etter bjørn. Tydelig å se at klør har raspet nedover i motsetning til hjortevilt hvor barken er fliset oppover.

Bjørnen har et stort repoar av fødevalg, og ekskrementene blir deretter. Særlig om våren graver bjørnen ut maurtuer, og med grove gravetak kan store deler av tua være gravd ut. Møkka etter denne aktiviteten viser et stort innhold av barnåler og ufordøyde maur. Men både grevling og spetter kan grave i tuer, og grevlingen kan romstere så mye i tua at man kan mistenke at bjørnen har vært på ferde.

Stor maurtue utgravd av bjørn. Store deler av tua er gravd ut.

Bærrike om høsten. Blåbær og krebling er vanligst selvom rene tyttebærriker som denne her forekommer. Som dere ser er av linselokket er dimensjonen stor med mye ufordøyd bær.

Planteføde er normal kost for bjørnen utover våren og på sommerstid. Møkka kan da være svært vanskelig å tolke siden form og konsistens kan variere mye, men vanligvis er denne møkka grovere i konsistens enn fra drøvtyggere og inneholder store og tydelige trevler etter plantekost. På ettersommer og høst når bjørnen sanker bær, finner man mye møkk etter arten, og den karakteristiske bærmøkka er normalt lett kjennelig, med mye hel bær og blader fra lyngen intakt. Blåbær og krebling er vanligst i disse ekskrementene, selvom rene tyttebærruker kan finnes. Denne møkka finnes både i ruker og i pølseform. Man bør være klar over at ekskrementer både fra grevling og rev kan inneholde nesten bare bær, og selv om dimensjonene er forskjellig, kan de ligne på hverandre.

Bjørnemøkk tidlig om våren. Denne type møkk finner man helst i forbindelse med hi. Innholdet består mye av barnåler.

Hår finner man også tidvis etter bjørnen, særlig på liggeplasser (leier). Der den har romstert mye, klødd seg og klatret, legges det igjen hår, noe som er en viktig spor etter arten. Både steinvelt og avslåtte råtne stubber, etterlater bjørnen på leting etter insekter. Grevlingen gjør også dette, men selvfølgelig ikke i samme omgang som bjørnen.

Liggeplass på vårsnø. Hår finner man ofte på slike plasser.

Enkelte hiplasser er veldig romstert. Her var et stort område "rasert" av "skogsmaskinen" bamse.

Lyd

En vanlig oppfatning er at bjørnen lager mye og kraftig lyd og brøler ofte. Men arten er et forsiktig og stille dyr, og det er sjeldent at man hører noen lydytringer i det hele tatt. Bjørnen kan lage sterke lyder, men disse kommer oftest frem i feider med artsfrender, eller for å advare en inntrenger. At bjørnen bruker lavere brumme-/knurrelyder er mer velkjent, selv om heller ikke dette forekommer ofte. Mange tror de hører bjørn, dreier seg vanligvis om andre arter som f. eks. hjortevilt. Og det er vanlig at rådyrbukk blir antatt å være bjørn siden den kan lage meget kraftige og "bjørnelignende" lyder.

En bjørn på to bein er ikke en bjørn i angrepsstilling til tross for at det ofte fremstilles slik. Angrep foregår langs bakken på alle fire. Bjørnen kan i enkelte situasjoner reise seg og stå på to, men det er i situasjoner der den vil orientere seg om noe den er usikker på. Fordelen med dette er at den får bedre luktmuligheter og oversikt.

Bjørn og sau

I enkelte områder blir sau utsatt for bjørneangrep. Selv om det på landsbasis er helt ubetydlig for sauene, kan det selvfølgelig for enkelte besetninger være ille. Når bjørnen angriper sau på beite, og særlig i større skala, avsløres det fort hvem som er skadegjører. Karakteristiske spor, både på dyra og i terrenget omkring, avslører bjørnen. Med den ekspertisen som etter hvert finnes blant fagfolk i dag, er det nærmest utelukket at bjørn er skadegjører ved større skadesaker, når klare tegn etter bjørn ikke kan registreres. Et eksempel er en sak fra Selbu i 1992 hvor 18 kviger angivelig skulle være drept av bjørn, men hvor det ikke fantes klare spor. Ved slike omfattende skader vil man finne spor som viser at bjørn er skadegjører. Forskere og fagfolk fant ingen klare bevis på at bjørn var skadegjører.

Bjørn og mennesker

Bjørnen har opp igjennom tidene blitt sett på av noen som farlig ovenfor mennesker. Det skal ikke underslås at det kan oppstå og har oppstått ubehagelige situasjoner mellom mennesker og bjørn, men bjørnen er normalt meget sky og forsiktig ovenfor mennesker. I en overraskende og presset situasjon kan selvfølgelig en binne forsvare

ungene sine med et skinnangrep - noe som ikke er annet enn normalt. I Nord-Amerika, hvor bjørnebestanden i enkelte områder er meget tett i forhold til skandinaviske forhold, kan enkelte brunbjørner og svartbjørner vise noe uvanlig adferd. Dette gjelder spesielt dyr som bruker søppel som matkilde. Dette gjør at bjørnen blir tilvendt mennesker og forbinder menneskelig aktivitet med mat. Slike bjørner kan bli aggressive ovenfor mennesker. Åtefotografering av bjørn kan også være noe uheldig, da bjørnen med sin fremragende luktesans også her vil forbinde mennesker og mat. Individuer med annen avvikende adferd kan selvsagt også finnes hos bjørn som hos alle andre dyr. Men bl.a i jaktsammenheng på for eks. hjortevilt, hvor løse hunder er brukt, har det oppstått møter mellom mennesker og bjørn. Mange av disse situasjonene har også ført til at jegeren for raskt har følt fare og handlet uklokt. Og en skadeskutt bjørn kan selvsagt være meget farlig. Med bedre kunnskap om bjørnens adferd kunne man unngå å komme i slike situasjoner.

Dokumentasjon

Med en så beskjedne bjørneforekomst som Norge har, selv etter 20 års totalfredning, er det ingen tvil om at bjørnebestanden har vært overestimert helt frem til slutten 1980-årene. For dårlig dokumentasjon og tolkning av dette har tydeligvis vært en sterk medvirkende årsak til feilaktig forvaltning av arten. Det er derfor viktig at alle observasjoner blir godt dokumentert, og at personellet som blir kontaktet er godt skolert på området. En rask melding til fylkesmennenes rovdyrkonsulenter eller viltforvaltere er viktig slik at de får anledning til å vurdere observasjonen hurtig. Gode fotografier av spor og sportegn, eller ivaretagelse av for eks. ekskrementer og hår, er vanligvis god dokumentasjon. Skal vi ha håp om å beholde bjørnen i norsk fauna, går det ikke an å forvalte arten ut fra antakelser om at det finnes langt flere dyr enn det som kan dokumenteres. Dette må tvert i mot anses som brudd på før-var-prinsippet.

Forvaltningsmyndighetene har ved flere anledninger gitt signaler om en bedre forvaltning av bjørn uten at det helt store arbeidet er nedlagt. Både gjennom vår viltlov, rovviltmeldingen og Bern-konvensjonen, forplikter vi oss til å ta vare på bjørn og de andre tre store

rovdyrartene. I likhet med ulv, trenger bjørnen nå et solid forvaltningsengasjement, slik at Norge igjen får en levedyktig bestand av denne arten som så mange ønsker å bevare i norsk natur.

Maurtue hvor hakkespett har vært i aksjon.

Bærruke etter grevling. Likner bærruke etter bjørn men i en helt annen størrelsesorden.

Utgravd morken trerot. Gjort av hakkespett.

Her tar man ikke feil!
Baklabb foran framlabb.

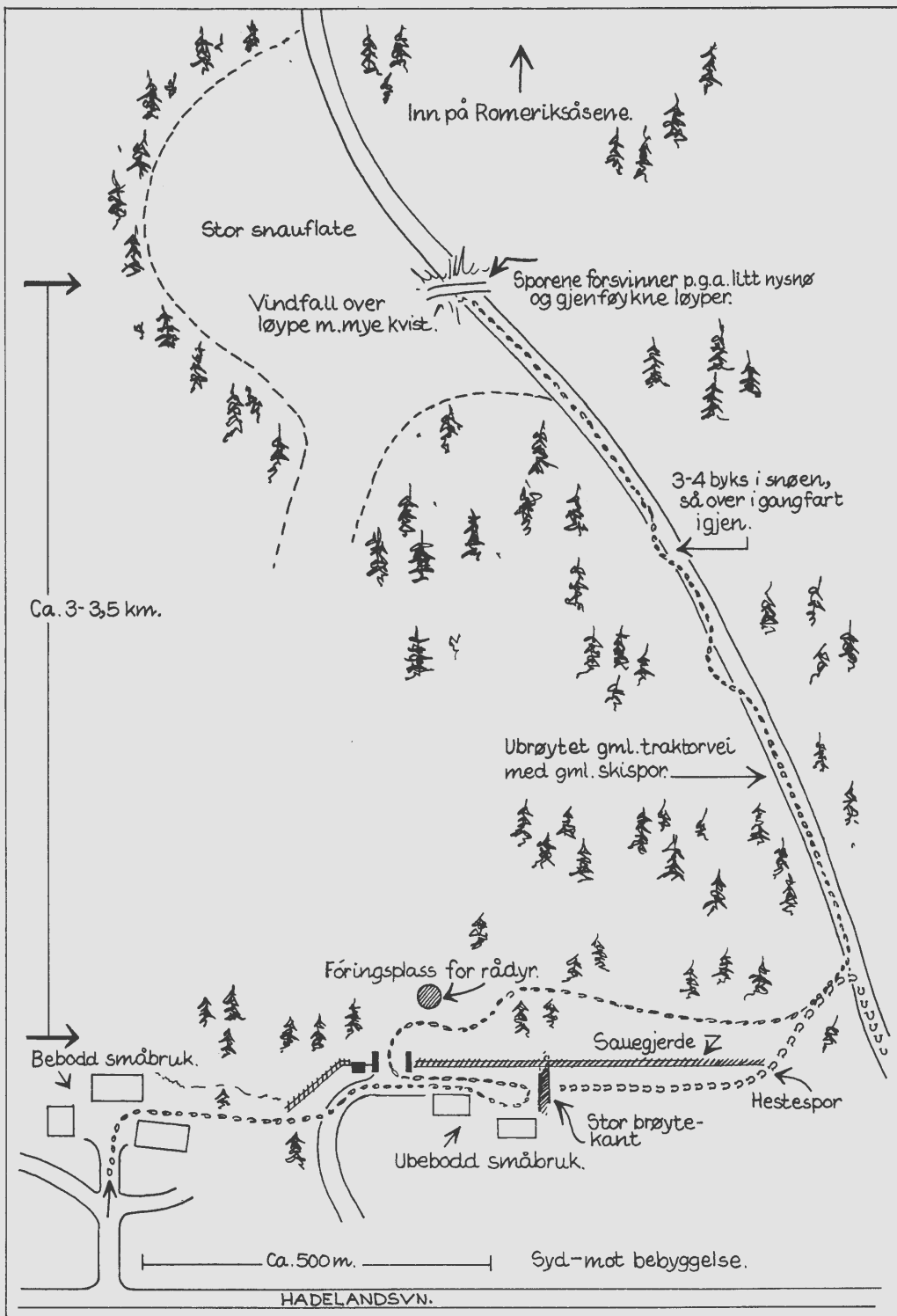
Litteraturliste:

Elgmork, K. 1979. Bjørn i naturen.- Gyldendal Norsk Forlag, Oslo.

Sørensen, O.J. 1990. Norges Dyr.- J.W.Cappelens Forlag a.s, Oslo.

Wabakken, P., Bjärvall, A., Frantzén, R., Maartman, E., Sandergren, F., Søderberg, A. Det svensk-norske bjørneprosjektet 1984-1991. NINA Oppdragsmelding 146: 1-45.

Wabakken, P., Maartmann, E. Sluttrapport for bjørn-sauprosjektet i Hedmark 1990-93. NINA forskningsrapport 58:1-49.

ULV I ROMERIKSÅSEN ?

av REIDAR HOELSTAD

Sannsynlig, men ikke helt sikkert. Spørsmålet ble plutselig aktuelt i slutten av februar 1996. En god venn og dyrekjenner ringte meg om mulige ulvespor. En bekjent og sambygding av ham som bor på et avsides småbruk hadde en morgen lagt merke til noen store poteavtrykk som var satt i løpet av natten. Sporene kom opp gårdsveien, passerte rett gjennom tunet og ut på et jorde på vei mot skogen. Han hadde fulgt baksporet mot Hadelandsveien, men på grunn av flere bilspor lengre ned ble det borte for ham. Sporet ble så fulgt over jordet mot et ubebodd småbruk. Her gikk det over tunet mot en stor brøytekant som stengte enden av veien. Sporet gjorde en u-sving tilbake langs et sauegjærde til en bred åpning og forsvant inn i skogen.

Han kontaktet da min kamerat som igjen ringte til meg. Jeg dro opp der dagen etter og fotograferte spor og poteavtrykk. Sporene var da 2 døgn gamle, men på grunn av tørt og kaldt vær var de like fine. De målte fra bakre tredepute til fremre klospiss 15 cm. Bredden var ca. 8 cm. Skritt lengden målte jeg fra 115 til 130 cm.

Dagen etter dro vi igjen tilbake, denne gang med ski for å følge sporet videre i skogen (se kartskisse). Et lite stykke ovenfor åpningen i gjerdet er det en føringsplass for rådyr. Sporet gjorde her en bue rundt føringsstedet og gikk videre oppover. Svingte så til høyre gjennom skogen i småkupert terreng. Det var urinert i sporet for hver 200-300 meter over en strekning på ca. 1 km, senere noe sjeldnere. Det var urinert midt i sporet, som et hunddyr. Lengre inn i skogen gikk sporet opp i et hestespor og fulgte dette frem til en ubrøytet traktorvei med gamle skispor. Sporet var her noe vanskeligere å følge fordi en skiløper hadde gått over «ulvesporet» som nå var 3 døgn gammelt. Vi hadde likevel tydelige spor med jevne mellomrom så vi var sikre på at vi fulgte det samme dyret. Skritt lengden var også den samme. Spor størrelsen var heller ikke til å ta feil av.

Sporet gikk nå i jevn stigning rett inn i «de dype skoger» - Romeriksåsen. Vi fulgte det ca. 3 km oppover. Et sted gikk sporet i en bue ut av traktorveien/løypa for så å komme inn på igjen etter ca. 50 m. Rett før sporet kom til den store flatekanten (se skisse) hadde «ulven» gjort 3-4 korte byks for så å gå normalt igjen.

Lengre opp hadde en stor bjerk med mye tett kvist falt over løypa. Kun en skiløper hadde gått her opp tidligere (senere enn «ulven»). Han hadde smøget seg gjennom kvisten. Her ble sporet vanskelig å følge. Gjennom bjerka gikk det ikke. Vi fant noen dårlige spor rundt rotenden i skogkanten. Her var det mye sne som var falt av skogen så de var vanskelige å bestemme. Vind og fokksne på grunn av den store flaten gjorde det umulig å følge sporet videre. Et elgspor som krysset rett før bjerka ble fulgt over flata og inn i skogen. Heller ikke her så vi sporet igjen. Vi ringet inn et område på et par kvadratkilometer for å finne

sporutgang. Vi fikk en liten snebyge, og tidligere vind og føyke gjorde det umulig å finne det igjen.

Min kamerat og jeg har drevet med trekk- og jakthunder i flere tiår. Av vår erfaring vil en jakthund svinse hit og dit med nesa i bakken. En annen stor hund (schäfer e.l.) vil vanligvis gå langs brøytekanten, stoppe litt, snuse og markere, også gjerne bort til husvegger etc. Sporet vi fulgte viste ingen av disse adferdene. Sporet gikk rett frem hele tiden, ikke inntil husvegger, kanter e.l. Det ble også satt om natten. Det gikk rundt føringsplassen hvor det sikkert luktet «kristenmanns blod». I tillegg gikk sporet vekk fra bebyggelse og inn i store forholdsvis øde områder med mye vilt. En uvanlig rute for en tamhund på streiftur.

Nå er ikke jeg noen dreven sporkjenner av ulv, så jeg søker nå bistand av bøker og andre ulvekjenner. Morten Bilet dro opp etter meg og så på sporene, og støtter meg i antagelsen om at det kan være ulv. Jeg tar gjerne i mot kommentarer/synspunkter fra andre ulvesporkjenner.

Salgsartikler:

**VERN ULVEN
I NORGE**

Tinnfigurer: Bjørn, ulv, jerv og gaupe (ca. 90 - 120 gram) pr. st. kr. 70.-

Foreningens logo som tøymerke i farger, (6 x 7 cm.) kr.35.-

T-skjorte, hvit med foreningens logo, størrelse S - M - L - XL kr. 95.-

Klebmerker, "Vern ulven i Norge", trekant (sidekant 16 cm.) rektangulært (30 x 6,5 cm.) for montering på innsiden av glass kr. 25.-

Alt fritt tilsendt ved forhåndsbetaling. Bank- og postgironr. finnes annetsteds i heftet.

Historien om et selfangstårstall

Et innblikk i en del av moderne norsk sjøpattedyrforvaltning

Av Viggo Ree

Den etter hvert så kjente dokumentarfilmen "En folkefiende" ble vist første gang på svensk Kanal 1 den 2.2.1994. Filmen er laget av den svenske filmprodusenten Per Lapins, og handler om tidligere selfangstinspektør Odd F. Lindberg, hans familie og deres skjebne. I Norge ventet man med å vise den til de olympiske leker på Lillehammer var avviklet, men den 28.2.1994 var den på programmet til TV2. Senere er filmen vist i en rekke land rundt om i verden.

Påstand om "knep"

"En folkefiende" har skapt oppstandelse og debatt over alt hvor den har blitt vist. I avisen *Fiskaren* var Bodø-journalist Torill Münter ute med en kronikk allerede den 11.2.1994. Denne omhandlet den svenske visningen på Kanal 1, og hadde overskriften "En folkefiende - fleip eller fakta?". Undertegnede var et av intervjuobjektene i filmen, og under en av sekvensene var temaet selfangstinspektørrapportene og allmennhetens muligheter til å få tilgang på disse. Ut i fra den kunnskap jeg hadde på daværende tidspunkt nevnte jeg at tidligere inspektørrapporter var blitt liggende i Fiskeridepartementet, og at myndighetene følgelig har gjort det umulig for allmennheten å få kjennskap til innholdet i disse. Dette falt Torill Münter tungt for brystet, og i sin kronikk skriver hun bl.a.: *"Allerede i begynnelsen av filmen benytter 'feltbiolog' Viggo Ree seg av et knep, ved å fortelle millioner av svensker, dansker og noen hundre tusen nordmenn at alle selfangstinspektørrapportene tidligere har vært hemmelighetsstemplet. Dette er selvsagt ikke sant. Hvorfor sjekket ikke journalist Per Lapins denne påstanden i Fiskeridepartementet?"*.

Torill Münter feilsiterer undertegnede når hun skriver *"alle selfangstinspektørrapportene"*. Faktum er at jeg uttrykte meg i ubestemt flertall, og snakket om rapportene til tidligere inspektører. Det blir en viss forskjell. Opplysningene jeg satt inne med om at tidligere selfangstinspektørrapporter ikke er offentlig tilgjengelige hadde jeg fra pålitelig hold. I mediene har imidlertid alle typer informasjon om disse anliggender versert, så usikkerheten blant f.eks. journalister og andre interesserte har vært stor. Etter å ha lest kronikken i *Fiskaren* følte undertegnede behov for å komme til bunns i dette spørsmål, og jeg bestemte meg for å følge Münters råd til Lapins om å ta

kontakt med norske fiskerimyndigheter.

Det skal legges til at Torill Münter også presenterte sin kronikk - med den samme overskrift - i *Journalisten Nr. 5 - 11.3.1994*. Her er imidlertid hele avsnittet om Viggo Ree og hans "knep" utelatt. Hvorvidt dette skyldes forkortelse fra redaksjonens side, eller om Münter i mellomtiden hadde tilegnet seg ny kunnskap om inspektørrapportene, er ukjent for undertegnede.

Forespørsel til Fiskeridepartementet

Samme dag som kronikken sto i *Fiskaren* - den 11.2.1994 - tok undertegnede telefonisk kontakt med Fiskeridepartementet. Denne samtalen førte ikke til konkrete resultater, og derfor ble det samme dag sendt et telefaksbrev til departementets informasjonsavdeling. Her ble det stilt spørsmål om tidspunktet for når selfangstinspektørenes rapporter ikke lenger var unndratt offentlighet, og samtidig ble det bestilt kopi av rapportene fra perioden 1979-81. Den 9.3.1994 deltok undertegnede i et direktesendt debattprogram på TVNorge hvor temaet var selforvaltning. Også her ble det snakk om selfangstinspektørrapportene. I denne sammenheng uttalte underdirektør Halvard P. Johansen i Fiskeridepartementet bl.a.: "*Og vi har i øyeblikket til - en forespørsel fra Viggo Ree om å offentliggjøre noen flere rapporter fra tidligere år, og det vil bli gjort de nærmeste dager*".

Undertegnede mottok imidlertid ingenting i sakens anledning de etterfølgende måneder. Tidligere erfaringer med fiskerimyndighetene har vist at hyppige purringer ikke nødvendigvis fører til svar på konkrete forespørsler. Derfor valgte jeg denne gangen ikke å bruke tid på purrebrev. Etter å ha ventet i over 13 måneder fant jeg imidlertid tiden inne for en høflig påminnelse. Dette brevet ble sendt den 13.3.1995.

Den 17.3.1995 ankom en telefaks fra Fiskeridepartementets informasjonsavdeling med "svar" på bl.a. purrebrevet av 13.3.1995. Her ble imidlertid spørsmålet om det ene årstallet og forespørslene om de lovete rapporter fra 1979-81 henvist til professor Lars Walløe på Fysiologisk Institutt på Blindern! Tidligere erfaringer har vist at fiskerimyndighetene henviser spørsmål vedrørende norsk sjøpattedyrforvaltning fram og tilbake mellom ulike instanser innen forvaltningssystemet. Det nye i departementets svar av 17.3.1995 var at henvendelser vedrørende forvaltningen ble skjøvet over til en instans utenfor fiskerimyndighetene og deres ansvarsområde.

I utgangspunktet kan det høres greit ut å bli henvist til Lars Walløe, som ledet det norske sjøpattedyrprogrammet i årene 1988-94 og fra 1.1.1995 har vært regjeringens vitenskapelige rådgiver i arbeidet med forvaltningen av hval og sel. Et problem for undertegnede var imidlertid at skriftlige henvendelser dit datert 15.9.1994, med purrebrev av 12.3.1995, enda ikke var besvart. En forsker på Universitetet i Oslo har naturligvis ikke de samme forpliktelser vis-

å-vis forvaltningsloven, og dessuten er det tvilsomt om spørsmål vedrørende rene forvaltningsanliggender kan besvares fra dette hold.

Forespørsel til Fiskeridirektoratet

I håp om å få iallefall ett svar fra norske fiskerimyndigheter vedrørende selfangstinspektørens rapporter sendte undertegnede også en telefaks til Fiskeridirektoratet i Bergen i februar 1994. I telefaksbrev av 23.2.1994 ble det henvist til direktoratets seksjonsleder, Terje Løbach, som i et intervju med *Aftenposten* den 23.9.1989 uttalte følgende: "- Vi vil ha mest mulig åpenhet i slike saker, og vi offentliggjør nå alle rapportene fra selfangstinspektørene". Undertegnedes spørsmål var derfor om 1989 var året da rapportene ikke lenger var unndratt offentlighet, eller om dette skjedde på et senere tidspunkt. Noe svar fra direktoratet kom imidlertid ikke i løpet av de neste 13 månedene, og den 12.3.1995 ble det sendt et purrebrev dit.

Klage til Stortingets ombudsmann for forvaltningen

Den manglende respons fra norske fiskerimyndigheter førte til at undertegnede etter hvert fant det nødvendig å søke hjelp for å få svar på spørsmålene vedrørende norsk selfangst. Klage på manglende svar fra Fiskeridepartementet ble sendt fra *Norsk Natur - Viggo Ree* til Stortingets ombudsmann for forvaltningen den 20.3.1995. Dermed startet en omfattende korrespondanse. Etter bl.a. purrebrev og foreløpig svar kom det omsider svar fra departementet ut på sommeren. Først mottok undertegnede et brev datert 22.6.1995 hvor de forespurte selfangstinspektørrapporter fra 1979-81 - etter over 16 måneders ventetid - var vedlagt, og i brev av 25.7.1995 til Stortingets ombudsmann ble det beklaget at brev var blitt forlagt og misforståelser hadde oppstått. Det interessante var at departementet i begge disse brev unnlot å gi svar på årstallet for når inspektørrapportene ikke lenger var unndratt offentlighet!

Dermed var det på igjen med klagebrev til Stortingets ombudsmann. Siden Fiskeridirektoratet enda ikke hadde svart på verken brevet fra 23.2.1994 eller purrebrevet av 12.3.1995, gikk det den 5.9.1995 brev til ombudsmannen i den anledning. I brev av 6.9.1996 til ombudsmannen ble det gitt kommentarer til de manglende svar fra Fiskeridepartementet.

Med ombudsmannens hjelp kom det etter hvert svar fra både direktorat og departement. I brev fra Fiskeridirektoratet datert 29.9.1995 ble det gitt svar på flere henvendelser i 1994 og 1995. Vedrørende selfangstinspektørrapportene skrev direktoratet: "*Selfangstinspektørrapportene ble offentlig tilgjengelig fra og med sesongen 1982*". Dette svaret kan imidlertid tolkes på to måter. En

tolkning er at alle rapporter fra årene før 1982 ble offentlig tilgjengelige dette året, og at alle rapporter etter dette tidspunktet heller ikke er unndratt offentlighet. En annen tolkning er at alle rapporter fra og med 1982 er offentlig tilgjengelige, men at alle tidligere rapporter fortsatt er unndratt offentlighet. Dermed var det bare å håpe på at et eventuelt svar fra departementet skulle være klargjørende med hensyn til disse anliggender.

20 måneder og 25 brev for et årstall

I brev datert 10.10.1995 fra Fiskeridepartementet til Stortingets ombudsmann ble det omsider gitt et svar vedrørende selfangstinspektørrapportene. Her fulgte også annen informasjon det var bedt om tidligere. Departementets kommentarer til inspektørrapportene var: "*Spørsmålet om å offentliggjøre inspektørrapportene ble drøftet i Selfangstrådet i oktober 1981. Rådet anbefalte at man fra og med sesongen 1982 burde gjøre rapportene tilgjengelig for offentligheten. Fiskeridepartementet har vurdert inspektørrapportene fra 1979 og frem til 1981 og funnet å kunne offentliggjøre disse også.*" Dermed kom den endelige bekreftelse på at undertegnades opplysninger om inspektørrapportene i "En folkefiende" var korrekte, og at jeg ikke hadde benyttet meg av et "knep" slik Torill Münter hevdet.

Da intervjuet til TV-filmen fant sted var altså alle inspektørrapporter fram til og med 1981 unndratt offentlighet. Spørsmålet om dette årstallet hadde imidlertid gjort krav på både tid og ressurser. Ved gjennomgåelse av dokumentene viste det seg at det tok **20 måneder** før svaret kom, og engasjementet for å få denne ene opplysningen krevde i alt **25 brev** og **hjelp fra Stortingets ombudsmann**. Det er verd å merke seg at alle selfangstinspektørrapporter før 1979 fortsatt er unndratt offentlighet!

Feil i granskingskommisjonens rapport

I løpet av de 20 månedene det tok for å få svar på denne konkrete henvendelse var det mange som spurte seg hvorfor det skulle være så vanskelig for norske fiskerimyndigheter å gi fra seg opplysningen om dette årstallet. Det er flere forklaringer på det. En av grunnene har trolig sammenheng med at denne opplysningen er av betydning for klagesaker til menneskerettighetsdomstolen i Strasbourg. En annen årsak kan være opplysninger i rapporten fra den offentlige granskingskommisjonen - *NOU 1990: 19 - Norsk selfangst 1982-1988* - som i hovedsak omhandler Lindbergs filmmateriale og inspektørrapport. Kommisjonen, som ble ledet av høyesterettsdommer Gunnar Aasland, kommer også inn på selfangstinspektørrapportene og myndighetenes behandlingen av disse. På s. 100 i rapporten står bl.a.: "*I den offentlige debatt*

etter Lindbergs rapport har det fremkommet påstander om at Fiskeridepartementet skal ha holdt tilbake de tidligere inspektørrapporter. Rapportene må anses undergitt offentlighetsloven, og skal således i utgangspunktet være tilgjengelige for den som ønsker innsyn i dem. Kommisjonen kjenner ingen konkrete opplysninger som kan tyde på at så ikke har vært tilfellet. Departementet har overfor kommisjonen opplyst at ingen rapport, bortsett fra Lindbergs for en periode, har vært unntatt fra offentlighet." Dette viser at opplysningene i den såkalte Aasland-rapporten er feil. Kommisjonen har gjort en utilfredsstillende gransking vedrørende disse anliggender, og nøyet seg med å innhente opplysninger fra Fiskeridepartementet. Departementet har på sin side åpenbart gitt kommisjonen feilaktig informasjon om rapportenes tilgjengelighet for allmennheten. Begge deler er beklagelig, og bringer sentrale aktører innen denne delen av norsk faunaforvaltning i et underlig lys.

Rollen til Lars Walløe

Etter at Fiskeridepartementet hadde besvart henvendelsene fra 1994 og 1995 sendte undertegnede brev til Stortingets ombudsmann. I dette brevet av 15.11.1995 ble saken summert opp og avsluttende merknader gitt. Avslutningsvis ble det spurt om ombudsmannen kunne gjøre noe for å få et svar fra Lars Walløe. Etter diverse brev og bistand fra fiskerimyndighetene kom det svar til departementet. Brevet fra Walløe var datert 22.1.1996, og han gir her bl.a. uttrykk for forbauselse over at han først i 1996 er blitt gjort oppmerksom på at departementet har henvist forespørsler om selfangst til ham uten å bli orientert om dette fra myndighetenes side. Et interessant punkt i Walløes brev er presiseringen av at han ikke kunne se å ha hatt noen juridisk plikt til å svare på undertegnede brev av 15.9.1994. Dette brevet inneholdt en forespørsel om fotografisk materiale av sjøpattedyr til en barnebok for Chr. Schibsteds Forlag, og dessuten bestilling av noen russiske selfangstrapporter - de såkalte PINRO-rapportene. I undertegnede purrebrev av 12.3.1995 ble kun de russiske rapportene nevnt, siden bokprosjektets redaksjonelle arbeid var avsluttet på daværende tidspunkt. Walløe skrev i sitt brev av 22.1.1996 at han ikke kunne huske henvendelsen fra 15.9.1994, og siden han ikke hadde noe brevarkiv for de siste 8 årene ba han om en kopi av dette brevet. Han presiserte imidlertid (åpenbart på bakgrunn av purrebrevet fra 12.3.1995) at han kunne huske at undertegnede **ved én anledning** hadde bedt om primærdata om grønlandssel i Kvitsjøen, men at han muntlig hadde gitt meg beskjed om at jeg ikke kunne få rapporten i det denne var unntatt offentlighet.

I brev av 26.2.1996 til Stortingets ombudsmann ga undertegnede uttrykk for tilfredshet over at Walløe hadde presisert at han ikke hadde noen juridisk

plikt til å svare på undertegnede brev av 15.9.1994. Dette har jeg hevdet hele tiden etter at Fiskeridepartementet skjøv ansvaret for å svare på forvaltningsspørsmål over til en utenforstående etat. Blant kopiene som ble medsendt var for øvrig undertegnede brev til Walløe av 15.9.1994. Undertegnede gjorde samtidig ombudsmannen oppmerksom på at PINRO-rapporten som Walløe i sitt brev av 22.1.1996 hevdet han hadde gitt meg muntlig beskjed om at jeg ikke kunne få, faktisk ble sendt fra professoren til meg i 1991. Dokumentasjon på dette ble vedlagt. Dermed anså jeg meg ferdig med denne delen av klagesaken.

I et brev fra Fiskeridepartementet datert 12.3.1996 til Lars Walløe ble han imidlertid bedt om å svare raskt på undertegnede brev av 15.9.1994 og 12.3.1995. Etter diverse purringer kom det svarbrev fra Walløe til både Stortingets ombudsmann og undertegnede - begge datert 3.7.1996. I brevet til ombudsmannen ble det hevdet at han allerede hadde svart på disse henvendelser i sitt brev av 22.1.1996. Dette fortøner seg ganske underlig, siden Walløe i dette brev skrev at han ikke husker henvendelsen fra 15.9.1994 og i denne forbindelse ba om en kopi av brevet. I brevet til undertegnede kom imidlertid omsider en reaksjon på henvendelsen vedrørende Chr. Schibsteds Forlags barnebokprosjekt. Svaret kom om lag ett år etter at boken var lagt ut for salg i landets bokforretninger!

I brevet til undertegnede datert 3.7.1996 måtte Walløe erkjenne at han i 1991 hadde sendt meg PINRO-rapporten for 1990. Men nå dukket det opp en ny opplysning som var totalt ukjent for undertegnede. Walløe hevdet i sitt brev at han hadde ringt meg sommeren 1995. Her skulle han angivelig ha gitt beskjed om at rapportene var unntatt offentlighet, og at jeg ikke kunne få flere. Dette hadde i så fall representert **ytterligere en henvendelse** om de russiske selfangstrapportene, noe som forekommer merkelig all den stund han i brevet av 22.1.1996 skrev at det kun hadde vært én henvendelse fra undertegnede i denne anledning. Det er godt mulig at Walløe pr. telefon har snakket med en eller flere personer om de russiske PINRO-rapportene en gang i 1995, men undertegnede har iallefall ikke fått en slik telefon. Det ville både jeg og de mange kolleger som har fulgt med i denne klagesaken nøye merket seg. Undertegnede husker spesielt godt at siste gang jeg snakket med Walløe var i 1991, og at det er klare årsaker til at jeg de siste årene kun har henvendt meg skriftlig til ham.

Ombudsmannens oppsummering av saken

I brev av 13.9.1996 sammenfatter Stortingets ombudsmann for forvaltningen hele klagesaken fra undertegnede. Til sakens rettslige side bemerker ombudsmannen bl.a. at alle forespørsler skal behandles i samsvar med god forvaltningsetikk, og "*at alle henvendelser som det må ventes å ta uforholdsmessig*

lang tid før kan besvares, skal gis et foreløpig svar" (forvaltningslovens § 11 a). Denne regelen omfatter i prinsippet alle typer forespørslar. Videre skriver ombudsmannen: "Med utgangspunkt i departementets behandling av denne saken, finner jeg imidlertid grunn til å understreke at departementet ikke i lengre tid bare kan unnlate å svare selv om en henvendelse, kanskje med rette, vurderes slik at den ikke kan prioriteres".

Når det gjelder professor Lars Walløes rolle i denne saken skriver ombudsmannen bl.a.: "Det er likevel nødvendig å understreke at i de situasjoner departementet mottar en henvendelse og velger å henvise til Walløe eller eventuelt andre med lignende funksjon som ham med sikte på å få svar, vil departementet fortsatt ha et overordnet ansvar for at henvendelsen blir besvart. I forhold til den departementet henviser til, må det følges opp på en måte som gjør vedkommende i stand til eventuelt å gjøre det som departementet forventer blir gjort".

Ombudsmannen avslutter brevet med følgende ord: "Departementet har på enkelte punkter beklaget sin behandling av saken. Beklagelsene er etter min mening på sin plass. Etter omstendighetene har jeg funnet å kunne la saken bero med de beklagelser og de forklaringer som er gitt".

Konklusjon

Når man som forfatter av bøker og artikler i tidsskrift og aviser skal arbeide med og samle materiale om bl.a. forvaltning av sjøpattedyr er det en forutsetning at de personer innen forvaltnings- og forskningsmiljøene man tar kontakt med responderer på en adekvat måte. Når man må bruke måneder og år på å få svar på konkrete forespørslar til fiskerimyndighetene, og disse først blir besvart etter langvarig innsats fra Stortingets ombudsmann for forvaltningen, sier det seg selv at alminnelig og tilfredsstillende journalistisk arbeid ikke lar seg gjennomføre. **Man kan naturligvis beklage at forholdene er slik, men samtidig får man bare ta til etterretning at dette er en del av virkeligheten i vårt land - en høyst levende bit av norsk sjøpattedyrforvaltning på midten av 1990-tallet!**

Nå er ikke dette første gang at undertegnede opplever trenering og manglende svar på henvendelser til norske fiskerimyndigheter, men det er første gang jeg har fulgt opp med klager til Stortingets ombudsmann. Når dette omsider resulterte i svar og beklagelser, må resultatet karakteriseres som såvidt oppmuntrende at jeg i framtiden umiddelbart vil benytte meg av ombudsmannens profesjonelle bistand ved trenering og den minste form for brudd på forvaltningsloven. Lars Walløes ulike forklaringer og krumspring er det egentlig ikke noe å si på. Det var som forventet, og representerte den mer kuriøse del av klagesaken.

VIL FJELLREVEN FORSVINNE FRA DEN NORSKE FJELLHEIMEN ?

Av Knut Eie

Den lille fjellreven var inntil århundreskiftet vidt utbredt i fjelltraktene i Norge. Fjellreven var i mange distrikter ansett som et viktig pelsvilt som kunne felles og man fikk etter datidens forhold godt betalt for skinnene. I tillegg ble det også utbetalt skuddpremie. Men pga. overdriven fangst gikk bestanden drastisk tilbake. Dette skjedde også i Sverige og Finland. I Norge ble arten totalfredet i 1930. Svenskene totalfredet fjellreven i 1928, mens i Finland ble den fredet i 1940.

Til tross for 65 års fredning er arten fortsatt sterkt truet og ingen merkbar vekst i bestanden har skjedd. På 80-tallet skjedde det likevel en oppblomstring i enkelte områder. Grunnen til denne kritiske situasjonen er ikke med sikkerhet klarlagt, men består trolig av en kombinasjon av flere årsaker:

- Fjellreven pleide å spise restene etter de store rovdyras måltider. Jerv og ulv var spesielt viktige. Reinskrotter etter jerven var viktig føde for fjellreven i strenge vintre. Men ettersom de store rovdyra er blitt sjeldnere, er denne mattilgangen nå blitt ytterst sparsom.
- Konkurransen om føde og hi med sin større slektning rødrev er en meget alvorlig trussel. Rødreven har gått høyere til fjells og bl.a. på Hardangervidda har den overtatt en del hi fra fjellreven. Det er ingen tvil om at rødrev er mer tilpasningsdyktig og trolig kan få fottfeste i den norske fjellheimen. Hvis det skjer, vil fjellreven bli enda mer utsatt. På åttitallet gikk rødrevbestanden tilbake pga. skabb, men bestanden er igjen økende. Hvis fjellreven blir smittet av skabb, kan det utrydde hele bestander. Det har også forekommet at rødrev har drept fjellrev.
- Smågnagerårene som normalt forekom hvert tredje eller fjerde år har blitt mer uregelmessig i det siste. Dette kan føre til at det går flere år mellom gode yngleår for fjellrev. Mange individer som skulle sørge for artens videre eksistens overlever ikke til neste smågnagerår.
- Oppsplittede og isolerte bestander fører til liten vandring mellom disse. Dyrene får problemer med å finne hverandre. Dermed minsker sjansen for å bringe inn friske gener. Innavl blir derfor resultatet.
- Klimaendring med en svakt økende middeltemperatur de senere år kan også påvirke fjellreven i negativ retning. Dette er iallfall gunstig for rødreven på fjellet.
- Menneskelig aktivitet i områder der fjellreven forekommer og yngler kan også være uheldig. Hvis for mange turister eller jegere beveger seg for nærme eller oppsøker hi, kan fjellreven bli skremt selv om den i utgangspunktet er veldig tillitsfull. Kjøring med snøscooter kan også forstyrre fjellrevens levevis. Fjellrev som blir påkjørt i trafikken kan også være et problem, siden et eneste individ betyr mye i en fåtallig bestand.
- Det har hendt at fjellrev har gått i feller som er beregnet for rødrev. Omfanget av dette er uvisst.

Konkurransen med rødrev og mangel på føde er sannsynligvis de aller viktigste årsakene til fjellrevens alvorlige situasjon. En trussel som heldigvis ikke har dukket opp ennå er rabies. I Russland finnes det fjellrev med rabies, og hvis slike dyr kommer vestover kan våre fjellrevere bli smittet.

I dag regner man med at den norske bestanden på fastlandet er på ca. 100 dyr. Disse er fordelt på mindre isolerte bestander i fjelltraktene i Sør Norge og i Nord Norge. I Sverige finnes fjellreven i små og spredte bestander i Jämtland, Västerbotten og

Norbotten, og bestanden teller 40 - 80 dyr. I Finland forekommer det bare noen få dyr helt i nord i grensetraktene mot Norge. På Svalbard derimot er bestanden fortsatt god.

De siste par somrene har det ikke vokst opp noen unger i Sør Norge, til tross for at det har vært rikelig med lemen i fjellet. I 1994 vrimlet det av lemen på Hardangervidda, men likevel ble ikke en fjellrevunge oppdaget. I Nordland har det vært vellykket yngling, og det er vel det eneste positive som har skjedd de siste årene. Sommeren 1995 kjente man bare til en unge, og det var i Børgfjell.

Det er helt tydelig at fredning av arten og opprettelse av nasjonalparker ikke har hjulpet fjellrevbestanden i å vokse. Derfor må andre tiltak iverksettes. Men hvilke tiltak vil være aktuelle? Noen forslag kan være:

- En økt jervebestand vil sørge for flere åtsler, som igjen vil være gunstig for sultefora fjellrever i en tøff fjellverden vinterstid. Hvis forvaltningen sørger for at jerven øker i antall og utbredelse, spesielt i områder med villrein, vil kanskje fjellrevbestanden også klare seg bedre. Dermed kan begge rovdyrartene forbedre sin status i Norge.
- Både i Norge og Sverige har man drevet med støtteføring av fjellrev, og det har gitt positiv erfaring på kort sikt. Faren med støtteføring er at rødreven også kommer på matfattet og dermed øker risikoen for overføring av skabb. Skal foringen ha noen effekt må den foregå både sommer og vinter. Nøye planlegging pga. smittefare er viktig før man starter med foringen.
- I Sverige har man fjellrev i fangenskap, ikke bare som pelsdyr, men som verdifulle dyr som kan brukes i oppavl og deretter til utsetting i strategiske områder. Dette kunne også være aktuelt i Norge. Å holde denne arten i fangenskap er noe vi kan, men til dette formålet må man bruke andre typer bur eller innhegninger enn det som brukes. Kanskje kunne midler fra pelsdyrnæringa benyttes? Utsetting av fjellrev betyr at lokale bestander får nye dyr utenfra som selvfølgelig øker bestanden, men som også reduserer faren for innavl.
- Hvis man vet om fjellrevhi eller viktige områder for arten, kan man sørge for at slike områder får spesielt vern eller at turstier og løyper blir lagt utenom. Da minsker man faren for forstyrrelser fra bl.a. turister i fjellet. I slike områder bør jakt, løse hunder og kjøring med snøscooter begrenses eller helst unngås.
- Informasjon om fjellrev og hva forstyrrelser av arten kan resultere i, bør spres til fjellvandrere, fiskere, jegere, hundeeiere, snøscooterkjørere og til andre aktuelle grupper som benytter fjellet.

I dag forskes det en del på fjellrev i Norge. Man kan håpe at denne forskningen resulterer i aktiviteter som etterhvert vil øke bestanden av fjellrev i norske fjell.

Bør Foreningen Våre Rovdyr engasjere seg for mer aktiv forvaltning av fjellreven, for det er for sent?

Spørretimen Stortinget 1996-06-05

SPØRRER: Kvalbukt, Inga (Sp), KOMITE: Sosialkomiteen

RETTE TIL: Landbruksministeren, SVARER: Øyangen, Gunhild (A)

Inga Kvalbukt (Sp): Jeg vil stille følgende spørsmål til landbruksministeren: "Innen kjerneområder for de store rovdyra blir det ikke tillatt etablering av nye sauebruk. Eksisterende bruk får heller ikke anledning til å utvide. Er statsråden villig til å vurdere forskriftene på nytt?"

Statsråd Gunhild Øyangen : I mitt svar til representanten Hærnes 28. februar 1996 om det samme spørsmål viste jeg bl.a. til at tapene av sau på grunn av rovdyr har økt både innenfor og utenfor kjerneområdene de siste år. Tapene er i dag total sett for høye til at de kan aksepteres. Dette ble gjentatt i mitt svar til representanten Berge 20. mars 1996. Forebyggende tiltak har hittil gitt begrenset effekt. En arbeidsgruppe mellom Miljøvern-departementet og Landbruksdepartementet som skulle finne fram til forebyggende tiltak og bedre ordninger for å redusere tapene, har nå lagt fram sin innstilling. De tilrådingene som arbeidsgruppen har kommet med, vil bli fulgt opp gjennom prioriteringer av tiltak ide enkelte fylker. Landbruksdepartementet mener at det ikke bør stimuleres til økt beitebruk i de samme kjerneområder hvor det i dag brukes betydelig offentlige midler til erstatninger, forebyggende tiltak og tilskott til omgjøring til annen produksjon. Dette betyr at vi må ha tiltak som samlet reduserer skadeomfanget for å gi åpning for økt produksjon. Som det ble nevnt i mitt svar til representanten Hærnes 28. februar 1996, bygger bestemmelsene i all hovedsak på eksisterende praksis og signaliserer således ikke noen ny politikk i saueholdet. I St.prp.nr. 72, Jordbruksoppgjøret 1996, er det trukket opp retningslinjer for rovviltforvaltning og skadeforebyggende tiltak. Viktige tiltak her er midlertidig og varig flytting av beiteområder for å redusere skadenivået. Ved varig endring av beitebruken i kjerneområder ved flytting eller beiting på særskilt tilrettelagte arealer vil det kunne innvilges investeringsstøtte for sauehold. Dette er det redegjort for i proposisjonen om jordbruksoppgjøret.

Inga Kvalbukt (Sp): Jeg takker statsråden for svaret, som jeg ikke synes var godt nok. I store deler av landet vårt har vi enorme utmarksområder og beiteområder som kanskje i liten grad kan utnyttes av andre husdyr enn sau. Nå har altså myndighetene bestemt at rovdynene skal ha førsteretten. Ingen er uenig i at vi skal ha levedyktige stammer av både bjørn, jerv og gaupe. Men problemet er bare at disse rovdyrstammene er blitt så til de grader levedyktige at de truer eksistensgrunnlaget for stadig flere sauebønder. Det har vi nettopp fått stadfestet veldig illustrerende fra eksemplet i Grue, der vi ser at det tar lang tid før en får lov til å skyte en bjørn, som tydeligvis er en slagbjørn. Jeg har lyst til å spørre statsråden om det ikke heller er mulig å prøve å få balanse i rovdyrstammene og sette i gang lisensjakt, og likedan å gå inn med effektiv gjeting i de områdene der det ikke går an å ha annet enn sau, og der vi egentlig lar store verdifulle ressurser ligge unyttet ved å stenge for denne muligheten.

Statsråd Gunhild Øyangen : Jeg er litt overrasket over at representanten Kvalbukt ikke registrerte den klare åpning som lå i mitt svar, at hvis man nå finner nye beiteområder og gode løsninger, vil det være mulig også å gi investeringstilskudd. Det er en sak som ligger i Stortinget og som har vært gjennom en grundig vurdering både i Miljøverndepartementet og Landbruksdepartementet. Det er den som ligger bak de forslagene som nå er fremmet og som tar hensyn både til at vi skal ivareta rovdyrstammene og at vi skal ha et fornuftig og godt sauehold i Distrikts-Norge. Ellers vil jeg bare opplyse at jeg har vært i kontakt med miljøvernmyndighetene i dag, og har der fått opplyst at det vil bli gitt fellingstillatelse på den aktuelle bjørnen i Hedmark som var nevnt her.

Inga Kvalbukt (Sp): Jeg takker igjen statsråden for svaret, og er glad for det siste hun sa. Og likedan merket jeg meg det hun sa om tilrettelagte beiteområder også i sitt første svar. Jeg har nå lyst til å vise et oppslag i Helgeland Arbeiderblad fra 22. mai 1996 - det er en arbeideravis. Det er svært oppslag av en familie der det står: "Må vike for rovdyra". En familie fra Hattfjelldal kjøpte gård i Ørjedalen i 1993. Staten gav konsesjon på vilkår av at de oppfylte bo- og driveplikten. I dag vil de oppfylle bo- og driveplikten og har søkt den samme staten om støtte for å bygge ut til sauebruk. De får nei, med den begrunnelse at området er kjerneområde for bjørn og jerv. Dette er områder som vanskelig kan benyttes til annet enn sauer. Og dette er vel ett av de første eksemplene på de dramatiske konsekvensene av kjerneområder for rovdyr på Helgeland. Dette må følges opp videre, og da spør jeg om det er forskriftene som må opp til ny gjennomgang eller er det en feiltolkning som har gitt så umulige utslag for denne familien? Det er det kanskje grunn til å tro slik som statsråden har tilrettelagt det.

Statsråd Gunhild Øyangen : Jeg ber om forståelse for at det ikke er mulig fra Stortingets talerstol å kommentere slike enkeltsaker som egentlig er primærspørsmålet utedkommende. Men jeg viser til mitt første svar der vi faktisk legger til rette for en åpning for investeringer framover hvis spesielle forutsetninger er oppfylt.

Burde det ikke etableres en form for kvalitetssikring når det gjelder spørsmål som stilles i Stortinget? Eller for den saks skyld når det gjelder stortingsrepresentanter?

- red.

GAUPA, ELSKET OG HATET.

Per Espen Fjeld, Natur- og Miljøundersøkelser

Gaupa, et majestetisk rovdyr som vekker sterke følelser. Hos noen varme følelser og villmarksstemning, hos andre hat og fortvilelse. Sistnevnte gruppe finner vi naturlig nok blant endel saueiere som har opplevd å miste mange av dyra på sommerbeite etter at gaupa har fuglt sine naturlige instinkter. Selv hører jeg nok til den gruppen som føler varmt for dette flotte dyret i vår fauna, men jeg mener jeg likevel har evnen til å vurdere gaupeforvaltningen nøkternt og realistisk. Naturvernforbundet og Foreningen Våre Rovdyr har en helt annen oppfatning av mitt syn.

Kvotejakta på Sørlandet

Undertegnede, som driver firmaet Natur- og Miljøundersøkelser, har hatt som oppdrag å vurdere bestands situasjonen og bestandsutviklingen for gaupe i Agderfylkene, og videre vurdere spørsmålet om kvotejakt i forhold til gjeldende forskrifter, retningslinjer m.m om gaupeforvaltningen. Oppdragsgiver for dette arbeidet var Fylkesmannen i Aust-Agder. At Fylkesmannen valgte å sette dette arbeidet ut til et eksternt konsulentfirma oppfattet jeg som en bevisst handling i forhold til Fylkesmannens forvaltningsansvar. Ved å innhente faglig vurderinger (min rapport) og høringsuttalelser fra aktuelle instanser (blant annet Naturvernforbundet og Våre Rovdyr) vil da Fylkesmannen stå helt nøytralt når han skal vurdere og fastsette kvote. Naturvernforbundet mener det er sterkt beklagelig at Fylkesmannen har bedt undertegnede om å gi forslag til kvote, og peker på at det kun er Fylkesmannen som kan gjøre dette. Såvidt jeg skjønner har også Naturvernforbundet og Våre Rovdyr, gjennom sin uttalelse også gitt forslag til kvote. Uavhengig av alle innkomne forslag er det da og til syvende og sist Fylkesmannen som fatter vedtak om kvotejakt.

Når det gjelder de konkrete vurderingene i min rapport, som det blir stilt spørsmål ved av Naturvernforbundet og Våre Rovdyr, vil det bli å gå for langt og gå i detalj på det her. Det kan imidlertid kort nevnes noen helt konkrete forhold av betydning for kvotespørsmålet. For det første er det liten tvil om at gaupbestandene er i vekst i Agderfylkene og Rogaland, som i store deler av landet forøvrig. Stadig flere kommuner rapporterer om gaupeobservasjoner, skadeområdene utvides, og flere ynglegrupper er kjent enn tidligere. Dette på tross av at det de siste par år har vært en kjent avgang av gaupe på grunn av jakt, skabb og påkjørsel av bil. Dagens forskrift for kvotefastsettelse er meget streng med hensyn på sikkerhet for gaupestammen, noe som er godt ivare tatt i mine kvoteforslag for både 1994, 1995 og 1996. For 1996 valgte jeg å anbefale en noen høyere kvote enn tidligere, men med et øvre tak for antallet voksne hunndyr som skulle kunne felles. Tanken var at det på den måten skulle kunne felles flere dyr av bestanden, med håp om å begrense spredning videre vestover, samtidig som forskriftens krav om sikkerhet for bestanden er ivare tatt gjennom en lav maksimal andel voksne hunndyr. Det var jo gitt klare signaler fra miljøvernministeren om at spredning av gaupa vestover mot Rogaland ikke var ønskelig, og at dette måtte det tas hensyn til i forvaltningen. Rovviltmeldinga omtaler jo muligheten for å hindre etablering av gaupe hvor konfliktene kan ventes å bli store. Den strenge forskriften for kvotefastsettelse fører nesten unngåelig til vekst i gaupestammen dersom forholdene forøvrig ligger til rette for det, fordi det alltid vil fastsettes kvoter på grunn av minimumstall for bestanden. Med andre ord er dagens kvoteregler ikke egnet til å oppfylle de mål som roviltmeldinga gir for enkelte områder, nemlig å unngå etablering

i nye konfliktfylte områder. Når mandatet mitt fra oppdragsgiver var å gi kvoteforslag ut fra bestandsvurdering og gjeldende regler kan man ikke unnlate å ta hensyn til de klare uttalelsene fra Berntsen på at en økning i gaupestammen i Sørvest-Norge ikke er ønskelig.

Selv om Naturvernforbundet og Våre Rovdyr tviler på det, har vi god dokumentasjon på at det er minimum 5 ynglende hunngauper med 9 - 11 unger i 1995 i Agderfylkene. Ynglegrupper som av Naturvernforbundet og Våre Rovdyr vurderes som den samme er balt annet av forskjellig kullstørrelse. I tillegg til disse er det et antall enslige voksne dyr. Gjennom hele året er det meldinger om gaupe fra stadig flere områder. Det er knapt en kommune i Agder og Rogaland som i løpet av det siste året ikke har hatt gaupebesøk, mot tidligere da det kun var meldinger fra et par tre kommuner i hvert fylket lokalisert rundt de kjente yngleområdene. Mitt kvoteforslag på 5 dyr med maksimalt 3 voksne hunndyr har således stor sikkerhet for fremtidig bestand. I ettertid er det også kommet inn melding om ytterligere en hunn med unger i fylket, noe jeg faktisk forventet skulle være der, men som ikke lot seg dokumentere før vi fikk snø.

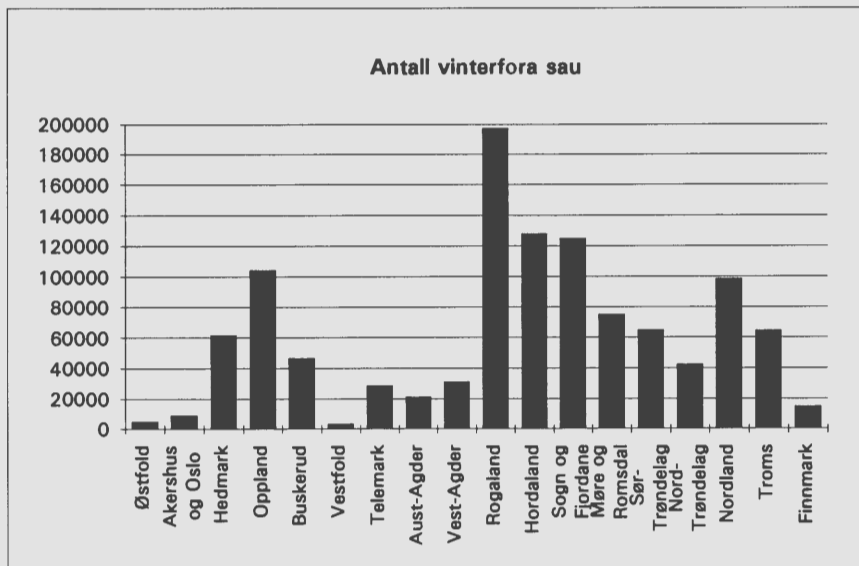
Fremtidens gaupeforvaltning, hvor går vi?

Endel av den kritikken som er rettet mot min vurdering av kvotespørsmålet skyldes en kronikk jeg skrev i Nationen 29.11.96. Der tok jeg til orde for en nasjonal modell for gaupeforvaltningen, hvor landet ble delt inn i tre soner med ulik forvaltning. På sentrale deler av Østlandet, deler av Trøndelag og Nordland tok jeg til orde for et kjerneområde med fredning av gaupa. På Vestlandet og deler av Sørlandet mente jeg det burde være fri jakt på gaupe, og i øvrig deler av landet en ordning med kvotefastsettelse som idag. Forslaget ble fremmet med begrunnelse i det enorme potensielle skadeomfanget som ligger i en økende gaupestamme i vestlige deler av Agder og i Rogaland. Antallet sau på beite her er enormt sammenlignet med andre deler av landet. Selv om disse for en stor del beiter høyt til fjells, er også beiteperioden i lavere terreng lang. I 1995 tiltok skader av gaupe på sau i Rogaland, og de har klare indikasjoner på en vekst i gaupestammen også der. For noen år siden var det ikke gaupe i Rogaland, og det er vel ikke tvil om at innvandringen har skjedd østfra (Agder). En etablering av gaupe i de sauerike områdene i vestre deler av Sørlandet og Vestlandet, vil etter min mening skape konflikter langt sterkere enn vi har idag. En konflikt som vil gjøre både gaupa og sauenæringen til tapere i det lange løp. Forvaltning er å gjøre prioriteringer, og det betyr også at man må erkjenne at det er områder hvor det er lite ønskelig å ha gaupe, på samme måte som det er områder det ikke bør være sau av hensyn til rovviltet.

Naturvernforbundet og Våre Rovdyr går hardt ut mot min habilitet i spørsmålet om kvotejakt. Dette fordi jeg har nyanserte og gjennomtenkte meninger om en langssiktig forvaltningsstrategi for gaupa, og fordi jeg har 20 sauer inngjerdet på jorden ved siden av huset om sommeren. Mitt forslag til en langsiktig forvaltningsmodell for gaupe ble faktisk, slik jeg håpet på, imøtegått som interessant, både av representanter for sauenæringen og fra Naturvernforbundet i Aust-Agder. Målet med mitt forslag til forvaltningsmodell var å starte en konstruktiv debatt om gaupeforvaltningen. Debatten har i for mange år vært svært usakelig og lite egnet til å løse problemet. Mitt håp er at Naturvernforbundet og Foreningen Våre Rovdyr, som de gode foreningene de er, også i denne saken klarer å heve blikket og lete etter gode varige forvaltningsmodeller for gaupe. Ønsker dere en solid etablering av gaupe i vestre deler av Agder, Rogaland og Vestlandet hvor potensialet til konflikter med saueholdet er enormt? Hvis ja, tror dere

dette vil være positivt for gaupa i Norge på lang sikt? Dersom dere mener dette ikke er ønskelig, hvilke forvaltningstiltak vil dere da foreslå for å hindre det? Og til det siste spørsmålet; ikke kom med den gamle lekse at det må bedre tilsyn til på nesten 1 million sau på beite i småkupert hei og fjellandskap på Sørlandet og Vestlandet for å hindre at gaupa forsyner seg på nattestid. Skal dere bli vurdert som en seriøs deltager i den debatten som kommer til å komme om gaupeforvaltningen, etter at stortinget legger frem en ny stortingsmelding om rovviltforvaltningen til høsten, må det være både realisme og saklighet i de synspunkter dere fremmer. Ikke meld dere ut av debatten før den har kommet skikkelig igang! Det har vært for mange usaklige utspill, i mellom alle de gode, både fra vernesiden og sauenæringsiden i norsk rovviltdebatt.

Forøvrig har det nylig blitt vedtatt fra Miljøverndepartementet og Direktoratet for Naturforvaltning at forskriften om kvotejakt skal settes til side for Agder og Rogaland. Nettopp for å hindre at gaupa ekspanderer videre vestover i tråd med de sterke politiske signalene som var gitt. Dette bør oppfattes som et tegn på hvilken vei det bærer når rovviltforvaltningen skal meisles ut i den nye stortingsmeldingen. Dette er en debatt som burde oppta engasjerte folk langt mer enn å løpe rundt og vurdere hypotetiske vandringsruter 180 km rundt i Agder for å få stammen til å virke så liten som mulig.

Antallet vinterfora sau i Norge. Antall beitedyr får man ved å multiplisere sauetallet med ca. 2,9. Det er viktig å vite at langt de fleste av Rogalandssauene beiter i Vest-Agder og Aust-Agder, samt i eget fylke utover høsten. Med dette bildet er det da ønskelig å etablere gaupestammer på Sørvestlandet og Vestlandet?

Fylkesmannen i Oslo og Akershus
Miljøvernavdelingen
Postboks 8111 Dep.
0032 Oslo

21. desember 1995

KVOTEJAKT PÅ GAUPE I AKERSHUS

Så vidt vi vet skal Fylkesmannen i Oslo og Akershus ta stilling til om kvotejakt på gaupe skal innføres i deler av Akershus i nærmeste framtid.

Undertegnede organisasjoner tar herved avstand fra å etablere en slik ordning i Akershus, og forventer å motta høringsforslag i sakens anledning med minimum fire ukers svarfrist.

På landsbasis vurderes gaupebestanden som usikker, og vi kan ikke se at det foreligger godt nok underlag for bestandssituasjonen i Akershus fylke. Ved en sporingsundersøkelse forrige sesong kom man fram til et antall på tre gauper i et meget stort område i grensekommuner mellom Akershus og Hedmark. Dette i motsetning til forutgående rykter og vurderinger fra landbrukshold og enkelte jegermiljøer om en påstått stor og voksende gaupebestand i området. Disse påstandene gjentas også denne sesongen, men det er ingen grunn til å tro at et så begrenset antall gauper kan ha økt nevneverdig på ett eneste år. Vi regner med at det iverksettes sporingsundersøkelser også denne sesongen som sammen med andre seriøse feltobservasjoner kan danne et holdbart grunnlag for bestandsvurdering.

Forrige sesong ble spørsmål om innføring av gaupejakt forsøksvis grunnlagt med at skogsområdene sør i Hedmark hørte naturlig sammen med Akershus fylke. Dermed skulle det også være naturlig å kunne åpne for kvotejakt i Nes og Eidsvoll kommuner i Akershus som en slags utvidelse av kvotejakten i Hedmark. Hvis denne problemstillingen skulle bli aktuell også innværende sesong, henviser vi til brev datert 19. januar 1995 fra Direktoratet for naturforvaltning til Fylkesmannen i Vest-Agder:

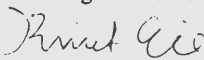
"Kvotejakt på gaupe er hjemlet i forskrift om forvaltning av bjørn, jerv, ulv og gaupe av 9. juli 1993. I forskriftens merknader til § 5 står det bl.a.:

'..... I områder der det ikke er gaupebestander med tilstrekkelig reproduksjon, skal det ikke åpnes for jakt på gaupe. Både kvotens størrelse og fordeling på kjønn og alder skal fastsettes på grunnlag av data om bestandens størrelse og sammensetning i vedkommende fylke/distrikt.' Forskriften fastslår at fylkesmannen skal vurdere evt. kvotejakt på bakgrunn av bestandssituasjonen i vedkommende fylke eller deler av dette (distrikt). Å åpne for kvotejakt i et fylke som isolert sett ikke tilfredstiller slik jakt, men som grenser til ett eller flere fylker som har en bedre bestandssituasjon og har åpnet for slik jakt, er dermed ikke i tråd med forskriftens bestemmelser (undertegnede understreking)."

Regelverket uttrykker således utvetydig at bestandssituasjonen i Hedmark fylke ikke har relevans ved vurdering av å åpne for kvotejakt i Akershus fylke. Det er bestandenes bærekraftige reproduksjon innenfor fylkesgrensen som er det primære og avgjørende. Pålitelig metodikk som kan benyttes i den forbindelse er seriøse feltundersøkelser, og hittil kan vi ikke se at slike undersøkelser i Akershus fylke har tilfredsstillende kriterier som kan tyde på tilstrekkelig reproduksjon og bestandsmessig levedyktighet. Det er først når disse kriterier er oppfylt at man kan vurdere regulerende tiltak av hensyn til driftsformer i landbruket. Siden saueholdet i Akershus er beskjedent, egner fylket seg godt til nettopp å opparbeide sikre bestander av arten.

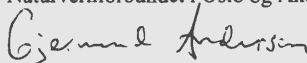
Vi regner med at Fylkesmannen i Oslo og Akershus legger hovedvekten på gaupebestandens levedyktighet innen fylket, i tråd med sentrale retningslinjer, ved vurderingen av en eventuell kvotejakt.

Foreningen Våre Rovdyr

Knut Eie

Naturvernforbundet i Oslo og Akershus

Gjermund Andersen

Daglig leder

Foreningen Våre Rovdyr

Postboks 17

2420 Trysil

Naturvernforbundet i Oslo og Akershus

Maridalsveien 120

0461 Oslo

Kopi:

Miljøverndepartementet

Direktoratet for naturforvaltning

Fylkesmannen i Hedmark

SAU OG ROVDYR: Thorbjørn Jagland bebuder en justering av rovdyrpolitikken, noe ordfører Arvid Nyberg l.v., stortingsrepresentant Sylvia Brustad, stortingsrepresentant Einar O. Skogholt, ordfører Reidar Åsgård og ordfører Ragnar Nyman sier seg svært fornøyd med.

FOTO: OLAV HANSEN

Skadebjørn skal skytes raskere

OSLO: Det skal bli lettere å ta ut skadedyr - også i bjørnens kjerneområder. Nye tiltak og mer penger skal settes av til forebyggende arbeid for å sikre rovdyras eksistens og et aktivt sauehold i Hedmarks grenseområder.

LETTERE: Det skal bli lettere å ta ut skadedyr - også i bjørnens kjerneområder.

FOTO: HA-ARKIV

HA: FINN ARNE ERIKSRUD

Dette ble konklusjonen på et møte Hedmark Arbeiderparti holdt med partileder Thorbjørn Jagland på Stortinget mandag.

Jagland sa til HA etter møtet at våre internasjonale forpliktelser i rovdyrpolitikken skal følges opp. Han så ikke noen motsetning mellom det og en enklere adgang til å skyte skadebjørn. Jagland gjorde det ellers klart at det ikke er aktuell politikk å avvikle saueholdet innenfor de såkalte kjerneområdene for rovdyr.

- Gjennom nye tiltak og mer penger til forebyggende tiltak må det være mulig å drive bufehold også i disse områdene, mente han.

NY POLITIKK

I forslaget til Arbeiderpartiets

valgprogram for neste periode, som offentliggjøres 23. august, vil denne politikken være nedfelt. Stortingsrepresentant Sylvia Brustad, som sitter i programkomiteen, har hatt en finger med i formuleringene på dette punktet og hun er godt fornøyd med resultatet.

Fornøyde var også ordførerne Arvid Nyberg fra Trysil og Reidar Åsgård fra Engerdal som var med på møtet med Jagland:

- Det var et meget positivt møte. I to år har vi jobbet for å konkretisere tiltak som kan gi rom for både rovdyr og sau. Dette blir nå tatt på alvor, sier Nyberg.

Rovdyrklaver, lukt som holder bjørn unna, bedre hunderaser, bedre jaktmetoder for å fjerne skadedyr og mer effektiv gjeting er noen av tiltakene som nevnes.

– Vi må våge å gå utradisjonelt til verks for å lykkes, understreker Nyberg og Åsgård.

RASKERE AVGJØRELSER

De to ordførerne er skjønt enige om at Direktoratet for naturforvaltning har tolket for strengt retningslinjene landbruksminister Gunhild Øyangen og miljøvernminister Torbjørn Berntsen ble enige om i fjor.

– Ansvar for å gi tillatelse til å skyte skadebjørn bør legges hos Fylkesmannen. På den måten kan også tid spares, noe som er viktig for å kunne spore opp bjørnen etter sauedrap, mener Nyberg og Åsgård som ønsker å komme bort fra kjerneområde-tankegangen.

– Det blir meningsløst å skåne en sauedreper på vår side av grensen mens den kanskje blir skutt i kommersielt øyemed etter å ha tatt seg over til Sverige igjen etterpå, sier ordførerne.

NORDISK FORVALTNING

Et sentralt spørsmål i rovdyrpolitikken blir å få til en felles forvaltning i Norden.

– Vår brede gjennomgang av rovdyrpolitikken innebærer også at vi skal ta dette opp med våre venner i den svenske regjeringen, sier Thorbjørn Jagland.

Med på møtet var Arbeiderpartiets stortingsrepresentanter i Hedmark, Nyberg, Åsgård og ordfører Ragnar Nyman fra Grue samt fylkespartiets nestleder Nils Røhne.

Hamar Arbeiderblad ● Tirsdag 13. august 1996

Tynseting møtte to gauper.

Den ene fikk haglladningen i baken.

Vi fortalte nylig om to tynsetinger som spanderte 6 skudd på en ørn uten resultat. Arne Hugubakken, Tynset fortalte oss forleden denne historien fra fuglejakten i år:

Det var siste jaktdagen. Etter flere timers streiftokt var resultatet heller magert. Han var kommet til traktene ved Stormyra, da han plutselig hørte et forferdelig lurveleven fra skjærefamilien og stilte seg bak ei gran for å avvente begivenheten, men der, rett foran oppe i et tre, stikker en

merkelig framtoning fram bak stammen. Etterhvert gikk det opp for ham at det var en gaupe. På 40 meters hold gikk to skudd i synet på gaupen. Den likte det øyensynlig ikke og hoppet ned og la på sprang. Hugubakken la etter og to nye skudd fikk gaupen til å snu seg. Den kjente nok at det sved bak og frem stygt mot fredsforstyrteren. Mens Hugubakken var opptatt med å legge to nye patroner i magasinet ble han oppmerksom på ennå en gaupe. Den fikk to skudd i det den hoppet over noen kjerr og forsvant.

Almindelig haglladning for fuglejakten bet nok ikke på dem.

ØSTLENDINGEN 4. OKTOBER 1947

Dato: 31.07.96

Nye bestandstall for rovvilt

Nye beregninger av rovviltbestandene her i landet viser at det befinner seg et sted mellom 26 og 55 bjørner i Norge, melder Direktoratet for naturforvaltning (DN). Av den norsk-svenske ulvestammen på omkring 30 dyr har fem til sju dyr tidvis tilhold i Norge. Det er også beregnet nye minimumstall for bestandene av gaupe og jerv i Norge.

Norsk institutt for naturforskning (NINA) har nylig beregnet bestandene av bjørn, ulv, jerv og gaupe på oppdrag fra DN. Direktoratet understreker sterkt at det ikke er mulig å skaffe eksakte tall for rovviltbestandene i Norge. Men med økt kunnskap om dyrenes levesett og bedre metoder for å beregne bestandsstørrelsene, øker likevel sikkerheten i beregningene.

Bedre kunnskap om hvordan dyrene lever og videreutvikling av de metodene som brukes for å beregne hvor mange det er, vil gjøre det mulig å ha bedre oversikt over rovviltbestandene i årene som kommer. Kunnskap om hvor mange dyr det er, er en del av grunnlaget for hvordan bestandene skal forvaltes, understreker Direktoratet for naturforvaltning.

Bjørn

Det er nå anslått at det er mellom 800 og 1300 bjørner totalt i Norge og Sverige. Mange dyr vandrer fram og tilbake mellom de to landene, og vanligvis vil det befinne seg et sted mellom 26 og 55 bjørner i Norge. De fleste av disse dyra er hannbjørner. I Norge er det bare i Finnmark det er fast reproduksjon av bjørn. Deler av Finnmark er også området med den tetteste bjørnebestanden, som er anslått til gjennomsnittlig 8-21 bjørner. I Troms er det 1-9 bjørner, i Midt-Norge 8-12 og på Østlandet 9-13 bjørner.

Tilveksten i den skandinaviske bestanden de siste to-tre årene er den høyeste som er registrert for bjørn. Antallet beregnes ut fra at man kjenner til tettheten av bjørn i studieområdene til det skandinaviske bjørneprosjektet, som omfatter både Norge og Sverige.

Teller familiegrupper

En metode som nå brukes til å beregne bestanden av både jerv, ulv og gaupe, er å registrere antall hunndyr med unger. Ut fra det kan man si omtrent hvor mange hanndyr og hvor mange hunndyr uten unger det finnes i tillegg. Dermed kan man anslå omtrent hvor stor bestanden er. Det er minimumstall forskerne kommer fram til på denne måten. Bestandene kan være en del høyere, uten at det er mulig å fastslå det sikkert.

Jerv

Fylkesmennenes miljøvernavdelinger i Norge og länsstyrelsene i Sverige har funnet 69 jervtisper med unger i de to landene i 1994 og 1995. Ut fra det har man beregnet at det i hvert fall er 225 jerv i de to landene, hvorav 130 befinner seg i Norge. Dette er svært forsiktige anslag. Mer sannsynlige minimumstall er omkring 330 jerv, hvorav 190 i Norge. Det er høyst usikkert om man har klart å spore opp alle de reproduserende tispene. Tallene for 1996 er ikke klare ennå, men foreløpige meldinger tyder på at man finner flere tisper med unger og dermed kommer fram til et høyere bestandstall.

Gaupe

Antall gauper i Norge er beregnet på grunnlag av meldinger om hunndyr med unger fra jegere og andre interesserte. I alt 255 slike meldinger har kommet inn, og hoveddelen er kontrollert av fylkesmennene. NINA har deretter gjennomgått opplysningene nøye for å finne ut hvilke familiegupper som er observert flere ganger. Det har vært mulig å skille ut 92 ulike familiegupper. En svært forsiktig vurdering er at den norske gaupebestanden består av 500 dyr, men et mer sannsynlig minimumstall er 600 dyr. I 1992 ble bestanden anslått til cirka 300-400 dyr. Gaupebestanden har økt de siste årene. Den må likevel fortsatt betraktes som fåtallig.

Ulv

Bestanden av ulv i Norge og Sverige følges rutinemessig opp ved sporinger og kontroller i de kjente flokkområdene. Vinteren 1995-96 ble det påvist ulver i flokk i fire områder. Innen disse områdene var det minimum 22-24 individer. I tillegg opptrer det enkeltulver utenfor flokkområdene, slik at ulvebestanden i Skandinavia foreløpig er vurdert til minimum 30 dyr. Bestanden har økt siden først på 1980-tallet. I Norge er det først og fremst i grensetraktene i Hedmark, Østfold og Akershus at det kan finnes ulv, men streifdyr blir av og til lokalisert også i andre deler av landet.

DET KONGELIGE MILJØVERNDEPARTEMENT

KONTOR: MYNTGT.2 - TLF.22 24 90 90 - FAX.22 24 95 60 - TELEKS 21480 env a

POSTADRESSE: POSTBOKS 8013 DEP., 0030 OSLO

Direktoratet for naturforvaltning
Tungasletta 2
7005 TRONDHEIM

28 MARS 1996

ANKE OVER AVSLAG PÅ SØKNAD OM FJERNING AV RADIOMERKET BJØRN - RETNINGLINJER FOR DIREKTORATETS VIDERE OPPFØLGING AV DEPARTEMENTETS VEDTAK

Vi viser til vårt brev til Direktoratet for naturforvaltning 23.8.95, der direktoratet ble bedt om å følge opp departementets vedtak av 22.8.95 i ovennevnte sak. Vi viser også til direktoratets seinere rapporteringer om oppfølgingen.

Departementet vedtok 22.8.95 etter en helhetsvurdering at den såkalte «Deisjøbjørnen», som er radiomerket, vil bli flyttet hvis den gjør ytterligere skade i området der den oppholder seg nå. Bjørnen hadde på dette tidspunkt tilhold i et område ved Dokka i Nordre Land kommune.

Departementet registrerer på grunnlag av direktoratets rapportering at det ikke lar seg gjøre å gjennomføre en flytting av den radiomerkede bjørnen slik som forutsatt i departementets vedtak av 22.8.95. Bl.a. finner departementet i dette tilfellet ikke tungtveiende nok grunner til at bjørnen bør føres tilbake til kommunen der den ble merket, mot kommunens vilje.

Departementet har videre merket seg at det i løpet av våren uansett er nødvendig å gjennomføre en bedøving (immobilisering) av bjørnen, for å kontrollere senderhalsbåndet av dyrevernmessige hensyn.

På denne bakgrunn gir departementet følgende retningslinjer for direktoratets videre oppfølging av saken:

1. Det gjennomføres en bedøving av bjørnen før beitesesongen for sau starter. I perioden fra bjørnen forlater hiet til bedøvingstidspunkt, følges den som en del av et forskningsprosjekt om bjørn/elg.
2. Dersom bjørnen ved beitesesongens start fremdeles oppholder seg i det området den hadde tilhold i fjor høst og nå ligger i hi, gjennomføres en ordinær kontroll av senderhalsbåndet. Forutsatt at veterinær vurderer det dyrevernmessig forsvarlig, beholdes radiosenderen på. Siden departementets vedtak av 22.8.95 om flytting av bjørnen ikke lar seg gjennomføre som forutsatt, bør terskelen for å gi skadefellingstillatelse på denne spesielle bjørnen denne sommeren være lavere innenfor det området hvor den hadde tilhold i fjor høst, enn i andre områder. Utenfor dette området, håndteres bjørnen forvaltningsmessig på samme måte som en hvilken som helst annen bjørn i og utenfor kjerneområde. Informasjon om bjørnens oppholdssted offentliggjøres etter rutinemessige ukentlige registreringer så lenge bjørnen er radiomerket.
3. Dersom bjørnen før beitesesongens start har vandret ut av det området den hadde tilhold i fjor høst, tas radiosenderen av, og bjørnen forlades der hvor den da befinner seg.
4. Vi ber direktoratet så snart som mulig informere berørte parter om den videre håndtering av saken, herunder klargjøre avgrensningen av det område hvor bjørnen hadde tilhold fra midten av august i fjor.

Med hilsen

Atle Haga e.f.
avdelingsdirektør

Pål Vidar Sollie

Kopi: Fylkesmannen i Oppland

Saksbehandler: Ove Bakken

DET KONGELIGE MILJØVERNDEPARTEMENT

KONTOR: MYNTGT.2 - TLF.22 24 90 90 - FAX.22 24 95 60 - TELEKS 21480 env n
POSTADRESSE: POSTBOKS 8013 DEP., 0030 OSLO

Pressemelding

MILJØVERNDEPARTEMENTET LANDBRUKSDEPARTEMENTET

Betre samordning av rovdyrtiltaka

Forebyggjande tiltak mot rovviltskader gjennomført i perioden 1992-95 har hatt for liten tapsreduserande effekt, er hovedkonklusjonen i ein rapport utarbeidd av ei arbeidsgruppe nedsett av Miljøverndepartementet og Landbruksdepartementet. Rapporten er einstemmig og peikar på at det er trong for auka satsing på tiltak som i større grad skiljer rovdyr og husdyr på beite, og at dei samla verkemidla ein har til rådvelde innanfor miljø- og landbruksforvaltninga må koordinerast og vidareutviklast.

Tap av bufe på utmarksbeite på grunn av rovvilt har auka dei seinare åra. I ein-skilde område er tapa så høge at dei ikkje kan akseptierast i høve til forsvarleg jordbruksdrift. Av tiltak som reduserer tapa har tiltak som skiljer rovdyr og bufe best effekt. Dei bør difor prioriterast framover. Slike tiltak er mellom anna framskoten sanking av sau, det vil seie å hente sauen tidligare inn frå utmarks- og fjellbeite, midlertidig flytting av sau til sikrere beiteområder og varig flytting av beiteområde. Tiltak retta mot bufe må avvegast mot tiltak retta mot rovdyr.

Framskoten sanking er mest aktuelt for besetningar særskilt utsett for skader på grunn av bjørn og jerv. Midlertidig og varig flytting til tryggare beiteområde er alternativ for å hindre at ein skadesituasjon utviklar seg. Ved eventuell flytting til tryggare beiteområde må rettighetsmessige økonomiske og praktiske spørsmål avklarast på føreband. Auka tilsyn med sau på beite har vist liten tapsreduserande effekt. Arbeidsgruppa tilrår difor at slike prosjekt berr får økonomisk støtte når auka tilsyn er koplå saman med andre tilrådde tiltak. Vidare framover må ein utvikle tiltak som kan nyttast for å unngå å auke talet på sau på beite i belasta område innanfor kjerneområde for rovdyr. Det må også vurderast økonomiske verkemiddel som gjer det lønsamt for sauebønder å gjennomføre driftstilpasningar og forebyggjande tiltak. Arbeidsgruppa tilrår at slike verkemiddel

vert drøfta i samband med oppfølgingsmelding til Stortinget om rovdyrforvaltninga.

Rapporten framhever trongen for auka kunnskap og forskning på rovdyrbe-standen og effekten av skadeførebyggjande tiltak. Det vert og peika på betydning av samarbeidet mellom landbruks- og miljøvernetaten hjå fylkesmennene og berørte organisasjonar, og at dette samarbeidet bør styrkast og vidareutviklast. Arbeidsgruppa meiner at eit rådgjevande samarbeidsorgan for rovviltforvaltning vil vere ein viktig arena for å diskutere problematikken rundt rovvilt og bufe.

Kontaktpersonar

statssekretær **Bernt Bull**, Miljøverndep. tlf. 22 24 57 02

prosjektleiar **Pål Vidar Sollie**, Miljøverndep. tlf. 22 24 58 77

statssekretær **Ottar Befring**, Landbruksdep. tlf. 22 24 91 02

førstekonsulent **Per Finset**, Landbruksdep. tlf. 22 24 93 35

Fleire eksemplar kan fåast ved å vende seg til Direktoratet for naturforvaltning, 7005 Trondheim, tlf. 73 58 07 42. Rapporten kostar kr 50,- pluss porto.

STYRET

Leder

Morten Bilet, c/o Hamsund, Lindebergåsen 25 C, 1071 Oslo
priv. 22 32 88 38, arb. 22 90 20 00, mob. 94 25 65 39

Sekretær

Yngve Kvebæk, Maridalsveien 225 C, 0467 Oslo
priv. 22 95 08 66, arb. 22 89 16 07

Kasserer

Stig Anderson, Fjæreveien 211, 4890 Grimstad
priv. 37 04 33 80, arb. 37 05 71 95

Styremedlemmer

Knut Eie, Ullern Allé 127, 0381 Oslo
priv. 22 50 80 91, arb. 22 22 30 50

Geir Sjøli, Furusvingen 33, 2164 Skogbygda
priv. 63 90 85 35, arb. 63 90 06 11

Morten Ree, 7332 Løkken
priv. 72 49 63 91, arb. 72 49 65 87

Vararepresentanter

Paul Granberg, 2620 Follebu
priv. 61 22 00 06

Torger Hagen, Stafsbergveien 145, 2300 Hamar
priv. 62 52 64 72

Trond Aspelund, Ekebergdalen, 1912 Enebakk
priv. 64 92 62 43, arb. 66 80 60 16 - tast 23

Tone Groeggen, Pb. 393, 1432 Ås-NLH
priv. 64 94 48 25

Redaktør

Hilde Aaseth, Nordvivegen 57, 2312 Ottestad
priv. 62 57 83 56

Regionleder Nord-Norge

Wemunn Aabø, Postboks 205, 9440 Evenskjær
priv. 77 08 54 64

Regionleder Midt-Norge

Morten Ree, 7332 Løkken
priv. 72 49 63 91, arb. 72 49 65 87

Regionleder Sørlandet

Stig Anderson, Fjæreveien 211, 4890 Grimstad
priv. 37 04 33 80, arb. 37 02 50 00

Lokalkontakter

Øst-Finnmark

Hans Dransfeld
9930 Neiden
p 78 99 63 07

Vest-Finnmark

Tom Eirik Ness
Miljøvernkontoret
9520 Kautokeino
a 78 48 58 00
p 78 48 50 37

Nord-/Midt-Troms

Hans Prestbakmo
Trollbakken 6
9220 Moen
p/a 77 83 13 24

Sør-Troms

Ole Halvorsen
Straumen
9410 Borkenes
p 77 09 24 92

Nordland

Hans Gundersen
Vidrek
8520 Ankenesstrand
p 76 95 96 55
a 76 92 34 00

Sør-Trøndelag

m/ Trollheimen
Morten Ree
7332 Løkken
p 72 49 63 91

Hordaland

Rune Olav Vetås
Kolstibotn 54
5030 Landås
p 55 27 04 93

Rogaland

Svein Efteland
Toreskogvn. 35
4060 Kleppe
p 51 42 62 47
a 51 42 11 07

Vest-Agder

Eivind Mauland
4653 Hægeland
a 38 02 22 65

Aust-Agder

Arne Flor
Gunnar Knudsens vei 36
4815 Saltrød
p 37 03 16 95

Vestfold

Helge Schjerve
Evyjuveien 3
3647 Hvitvingfoss
p 32 76 82 74

Buskerud

Viggo Ree
Pamperudbakken
3530 Røyse
p 32 15 77 15
fax 32 15 78 22

Valdres

Svein Sorli
Vestringsbygda
2910 Aurdal
p 61 36 46 94

Land

Geir Høitomt
Rute 527
2870 Dokka
p 61 11 13 20

Ortdalen

Per Bådshaug
Boks 155
2686 Lom
p 61 21 14 18

Røros

Tom Johansen
Skjevdalen
7460 Røros
p 72 41 38 35

Nord-Østerdal

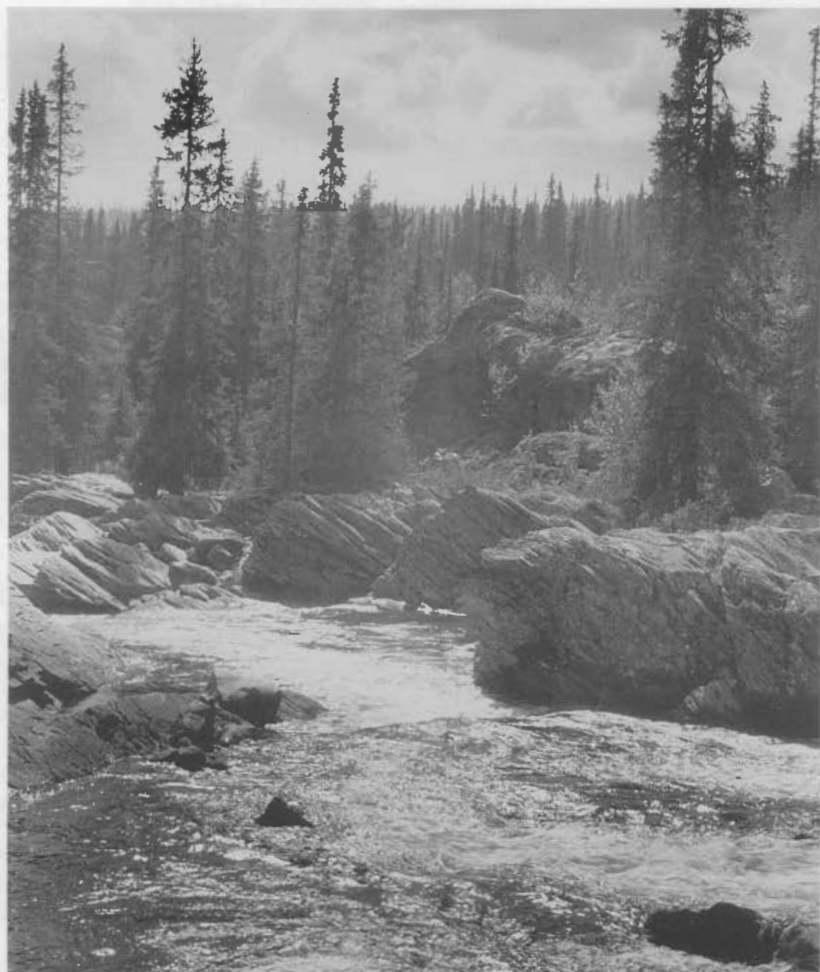
Hans J. Engan
2500 Tynset
p 62 48 04 70

Sør-Hedmark

Ole-J. Myhrvold
Hyttebakkstien 9
2200 Kongsvinger
p 62 81 52 22

Aurskog/Høland

Svein Evensen
Lille Husebyvei 9
0379 Oslo
p/a 22 52 05 68

Returadresse:

Foreningen Våre Rovdyr, Postboks 17, 2420 Trysil.